

Αἱ προϋποθέσεις τῆς φιλοσοφίας δὲν εἶναι συνεπῶς προϋποθέσεις, αἵτινες ἀναιροῦνται, ὅπως αἱ θέσεις τῶν κατ' ἰδίαν ἐπιστημῶν. Ἰῶν κατ' ἰδίαν ἐπιστημῶν αἱ ἀφετηρία εἶναι προσωριναί, τινες θέσεις, αἵτινες ἀναιροῦνται ὑπὸ τοῦ φιλοσοφικοῦ συνειδότος εἰς τὰς καθαρὰς ἀρχὰς τοῦ διανοεῖσθαι καὶ τοῦ συνειδότους καθ' ὅλου. Ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ εἶναι τὸ ἀντικείμενον ἀπόλυτόν τι ὄν, τὸ ὄν καθ' ὅλου, τοῦτέστι τῆς φιλοσοφίας τὸ θέμα εἶναι κατὰ περιεχόμενον καὶ μορφήν ταῦτό. Τὰ θέματα τῶν ἱστορικῶν καὶ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν εἶναι διάφορα κατὰ μορφήν καὶ καθ' ὕλην. Ἡ ὕλη τῶν κατ' ἰδίαν ἐπιστημῶν εἶναι ἑτέρας ποιότητος τῆς μορφῆς αὐτῶν. Ἡ μὲν πρώτη εἶναι αἰσθητή, ἡ δὲ δευτέρα νοητή. Τῆς φιλοσοφίας τὸ θέμα εἶναι καὶ καθ' ὕλην καὶ κατὰ μορφήν τὸ αὐτό. Καθ' ὕλην θεωρούμενον τὸ θέμα τῆς φιλοσοφίας εἶναι ἢ οὐσία ἢ νοητή, κατὰ μορφήν δὲ καθορώμενον εἶναι ἢ ἰδέα, τοῦτέστι ἢ ὕλη θεωρουμένη ὑπὸ τοῦ συνειδότος μεταβάλλεται εἰς μορφήν.

Ἡ ἰδέα εἶναι ἢ ταυτότης μορφῆς καὶ ὕλης. Κατὰ τὴν ἰδέαν θεωρεῖται ἢ οὐσία ἀπολύτως ὑπὸ τοῦ συνειδότος, τοῦτέστι συνειδὸς καὶ νοῦς εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτό. Ὁ νοῦς αὐτὸς καθ' αὐτόν, τοῦτέστι καθαρὸς καὶ ἄμωμος ἀπὸ τὰ φαινόμενα εἶναι ἢ αἰτία καὶ τῆς φύσεως καὶ τῆς ἱστορίας. Ἡ ἱστορία καὶ ἡ φύσις εἶναι αἱ δύο ποιότητες τοῦ νοῦ.

Πρὸς τὴν φύσιν ἀναφερόμενον τὸ φιλοσοφικὸν συνειδὸς καὶ τὴν οὐσίαν αὐτῆς γινώσκον, ἐπανέρχεται πρὸς ἑαυτό, τοῦτέστι ἢ φύσις κατ' οὐσίαν θεωρουμένη εἶναι νοῦς. Τῆς φύσεως τὰ αἷτια εἶναι αἱ κατηγορίαι τοῦ νοῦ. Τὰ ἔσχατα αἷτια τοῦ συνειδότος εἶναι καὶ αἱ ἀρχαὶ τῆς φύσεως. Ἄλλην τινὰ ἀρχὴν τῆς φύσεως ἔκτος τοῦ συνειδότος καὶ τῶν τοῦτο διεπουσῶν κατηγοριῶν, δὲν δυνάμεθα γὰρ ἐννοήσωσεν. Ἡ φιλοσοφία, ἀναφερομένη πρὸς τὴν οὐσίαν τῆς φύσεως, προϋποτίθησι πάντοτε τὰς κατηγορίας τοῦ συνειδότος.

Πρὸς τὴν ἱστορίαν ἀναφερόμενον τὸ φιλοσοφικὸν συνειδὸς ἐπιστρέφει ὡσαύτως πρὸς ἑαυτό, τοῦτέστι τὸ θέμα τῆς ἱστορίας καὶ ἢ ἀρχὴ τοῦ ἱστορικοῦ γίνεσθαι εἶναι νοητή. Ὁ λόγος δι' ὃν τὸ θέμα τῆς φιλοσοφίας καὶ ἓν τῇ ἀναφορᾷ αὐτῆς πρὸς τὴν φύσιν καὶ ἓν τῇ σχέσει αὐτῆς πρὸς τὴν ἱστορίαν εἶναι νοητόν, εἶναι ὅτι τὸ φιλοσοφικὸν συνειδὸς τίθεται μετὰ τὸ συνειδὸς τὸ ἀναφερόμενον ἀπλῶς πρὸς τὸ γίνεσθαι καὶ διεπόμενον κυρίως ἀπὸ τὰ φαινόμενα. Τὸ συνειδὸς αἰρούμενον ἀπὸ τὴν σφαιραν τοῦ γίνεσθαι καὶ τοῦ ἀλλοιοῦσθαι τίθεται ἐνώπιον τοῦ νοητοῦ κόσμου. Πρὸς τὸ νοητὸν λοιπὸν ἀναφέρεται καὶ ἢ φιλοσοφία τῆς ἱστορίας καὶ ἢ φιλοσοφία τῆς φύσεως.

Ἡ φιλοσοφία καθ' ὅλου ἔχει ὡς θέμα, τὸ νοητόν, τὸ εἶναι. Τὸ γίνεσθαι θεωρεῖται μόνον κατ' ἀναφορὰν πρὸς τὸ εἶναι. Τοῦ γίνεσθαι οἱ νόμοι καὶ τῶν φαινομένων τὰ αἷτια θεωροῦνται ὑπὸ τῆς φιλοσοφίας μόνον καθ' ὅσον αὐτὰ σχετίζονται πρὸς τὸν νοητὸν κόσμον. Ἄλλα αἷ-

τια, ἀπολύτως χρονικά, αἰσθητά, δὲν εἶναι αἷτια κατὰ τὴν φιλοσοφίαν. Τὸ φιλοσοφικὸν συνειδὸς τιθέμενον αἷρει οὕτως εἰπεῖν συνάμα καὶ τὰ κατὰ χρόνον αἷτια γενικῶς. Τὰ αἷτια πρὸς ἃ τὸ φιλοσοφικὸν συνειδὸς στρέφεται εἶναι αἷ ἀρχαί, αἷ κατηγορίαι καὶ κατ' ἰδίαν καὶ ὡς σύνολον θεωρούμεναι.

Αἷ μὲν τῶν κατηγοριῶν διέπouσι κυρίως τὴν φύσιν, αἷ δὲ τὴν ἱστορίαν. Κατὰ τὴν θεωρίαν τῆς φύσεως ἡ κατηγορία, ἡ ἡ ἀρχὴ τῆς ἐλευθερίας δὲν ἀποτελεῖ αἷτιαν τῆς γνώσεως. Τῆς ἐλευθερίας τὸ ἀντικείμενον εἶναι ἡ ἱστορία. Ἐν τῇ ἱστορίᾳ διακαθορίζεται ἡ ἐλευθερία καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἱστορικοῦ γίνεσθαι καὶ τὸν σκοπὸν αὐτοῦ. Καὶ κατὰ τὴν ἱστορίαν ὅμως αἷ κατηγορίαι τῆς φύσεως ἐνεργοῦσι. Ἡ κατηγορία τῆς αἷτιότητος διέπει καὶ τὰ δύο κράτη, τὴν τε φύσιν καὶ τὴν ἱστορίαν. Τῆς ἱστορίας ὅμως ἡ οὐσία δὲν διακαθορίζεται ὑπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς αἷτιότητος. Ἡ αἷτιότης τῆς ἱστορίας εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ἐλευθερίας. Ἡ φυσικὴ αἷτιότης διέπει μόνον τὰ φαινόμενα τῆς ἱστορίας. Ἡ ἱστορία τιθεμένη κατ' οὐσίαν μετὰ τὴν φύσιν καὶ οὐσα ἕτερα τῆς ποιότητος τοῦ γίνεσθαι, δὲν διακαθορίζεται μόνον ὑπὸ τῶν κατηγοριῶν, αἷτινες διέπouσι τὸν ῥοῦν τῆς φύσεως. Ἱστορία καὶ φύσις ἀναφέρονται μὲν πρὸς ἀλλήλας καὶ συνδέονται στενώτατα, οὐδόλως ὅμως *συνταυτίζονται*, διότι ἡ ἀρχὴ τῆς ἱστορίας εἶναι ἄλλη.

Αἷ κατ' ἰδίαν ἱστορικαὶ ἐπιστῆμαι ἐπιτίθενται κατὰ τῆς φιλοσοφίας ὡς παρερμηνευούσης τάχα τὴν οὐσίαν τῆς ἱστορίας. Ἡ ἱστορία, λέγουσιν, εἶναι ἀπειρία φαινομένων, ἅτινα εἶναι δυνατὸν νὰ γνωσθῶσιν αὐτὰ καθ' αὐτὰ καὶ ἐν ἀναφορᾷ πρὸς ἀλλήλα κατὰ τὸν νόμον τῆς αἷτιότητος καὶ κατὰ τοὺς ἄλλους νόμους τοῦ συνειδότης, καὶ δὴ τοῦ κατὰ φύσιν διανοουμένου συνειδότης, οὐχὶ ὅμως καὶ ὡς σύνολον. Τὸ σύνολον τῆς ἱστορίας εἶναι δυνατὸν κατὰ τὰς κατ' ἰδίαν ἱστορικὰς ἐπιστῆμας, μόνον ὅπως τὸ θεωρεῖ ἡ παγκόσμιος ἱστορία, ἡτις, συγκρίνουσα τὰ γεγονότα τῶν διαφορῶν ἱστορικῶν ἐποχῶν, προβαίνει εἰς γενικὰς παρατηρήσεις ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ἱστορίαν, αἷτινες δὲν στεροῦνται ποτὲ τοῦ ἐδάφους τῆς πραγματικότητος καὶ τῆς πιθανότητος. Τὸ σύνολον ὅμως τῆς ἱστορίας, λέγουσιν, ὅπως θεωρεῖται τοῦτο ὑπὸ τῆς φιλοσοφίας, ὡς οὐσία νοητῆ, εἶναι κατὰ ἀνύπαρκτον, κατὰ ἀντιτιθέμενον πρὸς τὸ πρᾶγμα τῆς ἱστορίας.

Ὁ λόγος δι' ὃν αἷ κατ' ἰδίαν ἱστορικαὶ ἐπιστῆμαι ἀρνοῦνται τὴν φιλοσοφίαν τῆς ἱστορίας, ἡ τοῦλάχιστον στρέφονται κατὰ τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας εἶναι κατὰ ταῦτα ἡ ἀδυναμία αὐτῶν πρὸς σύλληψιν ἐνὸς ἀνωτέρου σκοποῦ, μιᾶς ἐνιαίας ἀρχῆς διεπούσης τὸ ἱστορικὸν γίνεσθαι. Ὁ ροῦς τῆς ἱστορικῆς ζωῆς εἶναι, κατὰ τὸ συνειδὸς τῶν κατ' ἰδίαν ἱστορικῶν ἐπιστημῶν, σύνολον φαινομένων αἷτιολογουμένων ἀφ' ἑαυτῶν. Τὸ φαινόμενον ἐξαντλεῖ κατ' αὐτὰς τὴν οὐσίαν τῆς ἱστορικῆς ζωῆς. Μία ἐνιαία ἀρχὴ διακαθορίζουσα τὴν ἱστορίαν ὡς σκοπὸς πρὸς ὃν ἡ ἱστορία ὅπως δὲποτε στρέφεται, θεωρεῖται ὑπὸ τῶν κατ' ἰδίαν ἱστορικῶν ἐπιστη-

μῶν, ὡς δογματική τις ἐκδοχὴ ἢ ὡς παραμόρφωσις τῆς ἱστορικῆς πραγματικότητος. Πρὸς παραδοχὴν μιᾶς ἀρχῆς, ἐνὸς σκοποῦ τῆς ἱστορίας, λέγουσι, πρέπει νὰ γνωρίζῃ τις τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἱστορίας. Τὸ τέλος ὅμως τῆς ἱστορίας, λέγουσι, κεῖται κατὰ χρόνον ἀπείρως ἀφ' ἡμῶν ἀπομακρυσμένον. Κατὰ τὰς εἰδικὰς ἱστορικὰς ἐπιστήμας, τὸ τέλος τῆς ἱστορίας εἶναι ἀπολύτως συνδεδεμένον οὕτως εἰπεῖν πρὸς τὸ τέλος τοῦ χρόνου, τοὔτεστι ἐπειδὴ τὸ τέρας τοῦ χρόνου εἶναι ἀδύνατον, διὰ τοῦτο δὲν εἶναι πρέπον, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐννοηθῇ τὸ τέλος καὶ ὁ σκοπὸς τῆς ἱστορίας ὡς τοιαύτης.

Ἡ νοητὴ οὐσία ἢ προϋποτιθεμένη ὑπὸ τῆς φιλοσοφίας ὡς διέπουσα τὴν ἱστορίαν εἶναι ἀπαράδεκτος ὑπὸ τῶν κατ' ἰδίαν ἱστορικῶν ἐπιστημῶν. Τὸ συνειδὸς καὶ αἱ θέσεις τῶν κατ' ἰδίαν ἐπιστημῶν ἀναιροῦνται ὑπὸ τοῦ φιλοσοφικοῦ συνειδότητος, τοὔτεστι τὸ φιλοσοφικὸν συνειδὸς συνέχει ἐν ἑαυτῷ τὰς θέσεις τῶν εἰδικῶν ἐπιστημῶν, ἀλλὰ κατὰ τὴν καθαρὰν αὐτῶν ποιότητα. Διὰ τοῦτο γινώσκει τὴν οὐσίαν τῶν εἰδικῶν ἐπιστημῶν καὶ προσδιορίζει τὴν μέθοδον τῆς ἀναφορᾶς αὐτῶν πρὸς τὰ ὄντα. Τὸ κατ' ἰδίαν ἐπιστημονικὸν συνειδὸς ἀναφερόμενον πρὸς ὠρισμένον τι ὄν καὶ διακαθοριζόμενον ὑπὸ ὠρισμένων προϋποθέσεων ὅχι μόνον δὲν δύναται νὰ κατανοήσῃ τὴν οὐσίαν τοῦ θέματος τῆς φιλοσοφίας, ἀλλ' οὔτε δικαιούται. Αἱ προϋποθέσεις δι' ὧν τὸ κατ' ἰδίαν ἐπιστημονικὸν συνειδὸς ἐργάζεται, ἀναφερόμεναι εἰς ὠρισμένον τι ὄν, εἶναι μεθοδικῶς ἀδύνατον νὰ ἐφαρμοσθῶσιν οὕτω πως ἐπὶ ἐνὸς θέματος χρήζοντος περισσοτέρων ἴσως ἀρχῶν.

Τὸ θέμα τῆς φιλοσοφίας ὄν ἀπόλυτον, τοὔτεστι περιλαμβάνον ἅπαντα τὰ κράτη τοῦ νοῦ, προϋποτίθησιν ἀπάσας τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς κατηγορίας τοῦ νοῦ. Κατὰ τὸ φιλοσοφεῖν τὸ συνειδὸς στρέφεται πάντοτε συνολικῶς πρὸς τὴν ἐκάστοτε σφαῖραν. Καὶ πρὸς τὴν φύσιν, καὶ πρὸς τὴν ἱστορίαν, καὶ πρὸς τὴν καθαρὰν ἰδέαν στρεφόμενον τὸ συνειδὸς προϋποτίθησι πάντοτε ἀπάσας τὰς ἀρχὰς τὰς διακαθοριζούσας τὴν φύσιν, τὴν ποιότητα αὐτοῦ.

Τῆς ἱστορίας τὴν οὐσίαν ὡς νοητὴν καθορίζοντες οὐδαμῶς μεταπίπτομεν εἰς μεταφυσικόν τινα ἰσχυρισμὸν κατὰ τὴν δογματικὴν φιλοσοφίαν. Τὸ νοητὸν εἶναι πάντοτε προσιτὸν εἰς τὸ συνειδὸς. Τὸ ἀνόητον εἶναι μεταφυσικὸν κατὰ τὴν δογματικὴν τοῦ ἄρου ἐκδοχὴν. Τοῦ νοητοῦ ἢ οὐσία κατανοεῖται κυρίως ὑπὸ τοῦ συνειδότητος καὶ δὴ τοῦ φιλοσοφικοῦ συνειδότητος. Ὁρίζοντες δὲ τὴν οὐσίαν τῆς ἱστορίας νοητὴν, ἐννοοῦμεν ποιότητά τινα ἀπολύτως πρὸς τὸν νοῦν ἐσχετισμένην καὶ κατ' ἀρχὴν ἀπὸ τὸν νοῦν προσδιοριζομένην. Ἡ ποιότης τοῦ νοῦ εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον χωρίζει τὴν ἱστορίαν ἀπὸ τὴν φύσιν.

Καὶ κατὰ τὴν ἀναφορὰν τοῦ συνειδότητος πρὸς τὴν φύσιν εἶναι ὁ νοῦς τὸ θέμα τοῦ φιλοσοφεῖν. Ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὅμως ἢ ποιότης, τοὔτεστι ἢ μορφή τῆς ἰδέας, ἐμφανίζεται κατ' ἄλλον τρόπον ἀπὸ τὴν μορφήν τῆς ἰδέας, ἣτις διακαθορίζει τὸ γίνεσθαι τῆς φύσεως. Τὴν φύσιν θεωροῦμεν ἐνταῦθα

ὡς μορφήν τοῦ νοῦ οὐχὶ κατὰ δογματικὴν τινα μεταφυσικὴν ἐκδοχὴν, ἀλλὰ κατὰ τὴν λογικὴν, γνωσεολογικὴν θεωρίαν τῆς φύσεως. Ἡ μορφή τῆς ἰδέας, ὅπως αὕτη διατυποῦται κατὰ τὴν γνῶσιν τῆς φύσεως ὑπὸ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν μορφήν τῆς ἰδέας, ὅπως διαπιστοῦται αὕτη ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Καὶ κατὰ τὴν πρώτην καὶ κατὰ τὴν δευτέραν ἀναφορὰν τοῦ συνειδότος, προϋποτίθεται ἡ ἰδέα ὡς ἡ ἀρχὴ ἢ διέπουσα τὴν πορείαν τοῦ συνειδότος. Τῆς μορφῆς ὅμως τὸ εἶδος εἶναι διάφορον κατὰ τὰς δύο αὐτὰς ἀναφορὰς τοῦ συνειδότος πρὸς τὴν ἑτερότητα αὐτοῦ. Τὸ συνειδὸς ἀναφερόμενον πρὸς τὴν φύσιν, ὅπως συμβαίνει τοῦτο διὰ τῶν κατ' ἰδίαν φυσικῶν ἐπιστημῶν, θεωρεῖ τὴν φύσιν κατὰ τὰς κατηγορίας, αἵτινες ἀποτελοῦσι πάντοτε τὰς προϋποθέσεις οἰασδῆποτε ἀναφορᾶς τοῦ συνειδότος. Ἡ φύσις θεωρουμένη κατ' ἐπιστήμην παραμένει ἀμετάβλητος. Πρὸς τὴν ἱστορίαν ὅμως ἀναφερόμενον τὸ συνειδὸς ἢ μᾶλλον πρὸς τὴν φύσιν *ἱστορικῶς* ἀναφερόμενον τὸ συνειδὸς μεταβάλλει τὴν ποιότητα αὐτῆς καὶ διὰ τοῦτο ἡ μορφή τῆς ἰδέας τοῦ συνειδότος εἶναι κατὰ τὴν ἀναφορὰν αὐτοῦ πρὸς τὴν ἱστορίαν διαφορετικὴ ἀπὸ ἐκείνην τῆς ἀναφορᾶς αὐτοῦ πρὸς τὴν φύσιν.

Τῆς ἱστορίας ἡ ἀρχὴ εἶναι τὸ συνειδὸς. Τὸ συνειδὸς ἀποτελεῖ καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς γνώσεως τῆς φύσεως. Ἡ ἐνέργεια ὅμως τοῦ συνειδότος κατὰ τὴν ἱστορικὴν αὐτοῦ ἀναφορὰν εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ κατὰ τὴν ἀναφορὰν αὐτοῦ πρὸς τὴν φύσιν. Ἡ ἰδέα κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἀναφορὰν τοῦ συνειδότος διαπερᾶ τὴν ποιότητα τῆς φύσεως καὶ μεταβάλλει τὴν οὐσίαν αὐτῆς. Κατὰ τὴν φυσικὴν ἀναφορὰν τοῦ συνειδότος ἡ ἰδέα ἢ ἡ κατηγορία περιβάλλει μόνον τὴν ἀνόητον κατὰ τὰλλα φύσιν. Σκοπὸς τοῦ συνειδότος κατὰ τὴν φυσικὴν αὐτοῦ ἀναφορὰν εἶναι ἡ θεωρία. Κατὰ τὴν ἱστορικὴν αὐτοῦ ἀναφορὰν τὸ συνειδὸς μεταβάλλει τὴν οὐσίαν τῆς ἑτερότητας αὐτοῦ, τῆς φύσεως, διότι πράττει. Ἡ πρᾶξις καθ' ὅλου εἶναι ἡ οὐσία καὶ ἡ ἐνέργεια τῆς ἱστορίας κατὰ τὴν γενικὴν αὐτῆς ποιότητα θεωρουμένης.

Ἡ θέσις τῆς ἱστορίας εἶναι ταύτη πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς καλλιέργειας. Τὸ συνειδὸς ἀναφερόμενον πρὸς τὴν ἑτερότητα αὐτοῦ καὶ διακαθορίζον τὴν ποιότητα αὐτῆς, ἐπιστρέφει πρὸς ἑαυτὸ ἀπολύτως, τοῦτέστι ἡ ποιότης τῆς ἑτερότητας τοῦ συνειδότος, τῆς ὕλης, διατυπουμένη καὶ διακαθοριζομένη ὑπὸ τῆς ἰδέας τῆς τὸ συνειδὸς διακυβερνώσης, μεταβάλλεται εἰς καθαρὰν μορφήν, προσιτὴν ἀπολύτως εἰς τὸ συνειδὸς καὶ ὑπεράνω τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τόπου κειμένην.

Ἡ μορφή τῆς ἰδέας ὅπωςδῆποτε καὶ ἂν ἐμφανίζεται αὕτη ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀποτελεῖ τὴν ἀφορμὴν οὐχὶ μόνον διὰ τὴν ἀναφορὰν τοῦ φιλοσοφικοῦ συνειδότος πρὸς τὴν ἱστορίαν, ἀλλὰ συνάμα καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀναφορᾶς τοῦ κατ' ἰδίαν ἐπιστημονικοῦ συνειδότος πρὸς τὸ ἱστορικὸν γίγνεσθαι. Καὶ τῆς ἱστορικῆς ἐπιστήμης τὸ θέμα εἶναι οὐχὶ τὸ φαινόμενον

τοῦ γίνεσθαι, ἀλλὰ ἡ μορφή τῆς ἱστορίας. Τὴν μορφήν κυρίως ἐπιδιώκει νὰ προσδιορίσῃ ἡ κατ' ἰδίαν ἱστορικὴ ἐπιστήμη. Ἡ ἰδέα δέ, οὔσα πάντοτε θέμα τῆς φιλοσοφίας, ἀπομένει ἀπρόσιτος πρὸς τὸ κατ' ἰδίαν ἐπιστημονικὸν συνειδός. Διὰ τοῦτο ἐπιτίθεται ἡ κατ' ἰδίαν ἐπιστήμη πρὸς τὴν φιλοσοφίαν.

Ἡ φιλοσοφία ἀφορμωμένη καὶ αὕτη ἐκ τῆς μορφῆς τῆς ἱστορικῆς ζωῆς, ὅπως αὕτη διατυποῦται καὶ διαγιγνώσκεται ὑπὸ τῶν κατ' ἰδίαν ἱστορικῶν ἐπιστημῶν, ἀδυνατεῖ νὰ προσδεθῇ εἰς τὴν διακεκριμένην μορφήν καὶ διὰ τοῦτο προχωρεῖ πρὸς σύλληψιν καὶ κατανόησιν τῆς ἰδέας.

Τῆς μορφῆς ἡ οὐσία εἶναι ἡ ἰδέα. Ἐπειδὴ δὲ ἡ φιλοσοφία τῆς ἱστορίας ἀναζητεῖ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἱστορικοῦ γίνεσθαι, διὰ τοῦτο ἀναιροῦσα τὴν πολλότητα καὶ ποικιλίαν τῆς μορφῆς συλλαμβάνει τὴν ἰδέαν εἰς τὴν καθαρὰν αὐτῆς ποιότητα. Καὶ τῆς ἰδέας ἡ οὐσία εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐννοηθῇ πλήρως κατ' ἄλλον τρόπον ἢ διὰ τῆς διακρίσεως αὐτῆς εἰς μορφήν καὶ δὴ μορφήν διακατέχουσιν, διαπερῶσαν μίαν ὕλην, ἥτις δὲν ὑπάρχει πλέον ὡς αὐτοτελής τις ποιότης, ἀλλ' εἶναι ἀπολύτως συνυφασμένη πρὸς τὴν οὐσίαν καὶ τὴν ιδιότητα τῆς μορφῆς.

Τῆς ἱστορικῆς μορφῆς ἡ ιδιότης εἶναι ἡ διακατοχὴ τῆς ὕλης κατὰ τρόπον ἀπόλυτον. Καὶ κατὰ τὴν εἰδικὴν ἀντίληψιν τοῦ ἱστορικοῦ γίνεσθαι, πρόκειται ἐν τῇ ἱστορίᾳ περὶ τινος διαμορφώσεως. Ἡ διατύπωσις ὅμως τῆς διαμορφώσεως αὐτῆς παραμένει ἀνεπαρκής, διότι ἐλλείπουσιν αἱ προϋποθέσεις, δι' ὧν εἶναι δυνατὸς ὁ διακαθορισμὸς τῆς οὐσίας τῆς ἱστορικῆς ζωῆς καὶ ἡ κατανόησις τῆς αἰτίας τῆς πολλότητος τῆς μορφῆς τῆς ἱστορίας. Μία αἰτία εἶναι δυνατὸν φιλοσοφικῶς νὰ ἐννοηθῇ ὡς διέπουσα τὰς πολλὰς καὶ ποικίλας μορφάς, ἡ ἰδέα. Ἡ δὲ αἰτία τῆς διακρίσεως τῆς ἰδέας εἰς πολλότητα μορφῶν εἶναι ἐπίσης μόνον ὑπὸ τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας νοητή.

Ἡ ἰδέα διακρίνεται, ἐπειδὴ ἡ διάκρισις εἶναι τὸ νοητὸν ἐκεῖνο μέσον, δι' οὗ τὸ συνειδός εἶναι δυνατὸν νὰ συλλάβῃ τὴν ἀπόλυτον αὐτοῦ οὐσίαν. Τὸ συνειδός διακρίνει τὴν ἰδέαν πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς κατανοήσεως. Καὶ τῆς ἰδέας ἡ οὐσία εἶναι κατ' ἀρχὴν ἀπειρος, τοῦτέστι ἐπιδέχεται ἀπειρον διάκρισιν καὶ ἀναφορὰν πρὸς τὴν ἑτερότητα αὐτῆς. Τὸ συνειδός διακρίνον τὴν ἰδέαν εἰς μορφήν καὶ διακαθορίζον τὴν ἱστορικὴν αὐτοῦ ποιότητα, ἀναιρεῖ συνάμα τὴν ὕλην, τουτέστι τὴν φύσιν ἀπὸ τὴν ἀσυνεῖδητον αὐτῆς κατάστασιν, καὶ προσδίδει εἰς αὐτὴν λογικὴν, συνειδητὴν τινα ιδιότητα. Ἡ φύσις, ὑπὸ τῆς ἱστορικῆς ἀναφορᾶς τοῦ συνειδότητος προσδιοριζομένη, ἀποβάλλει τὴν ἀπλήν αὐτῆς ιδιότητα καὶ ἀνυψοῦται κατ' ἄλλον τρόπον ἢ κατὰ τὴν θεωρίαν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ συνειδότητος, εἰς τὸν νοητὸν κόσμον. Ἡ ἰδέα διὰ τοῦ συνειδότητος διακρινομένη καθίσταται εἰς τὸ συνειδός μᾶλλον προσιτή.

Προϋπόθεσις τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας εἶναι κατὰ ταῦτα τοῦτο:

ὅτι ἡ ἱστορία εἶναι ἡ μορφή τῆς ἰδέας καὶ δὴ ἡ ποικίλη καὶ πολύτροπος μορφή τῆς ἰδέας.

Τοῦτο δὲ εἶναι ἐκεῖνο ὃ ἀμφισβητοῦσιν αἱ κατ' ἰδίαν ἱστορικαὶ ἐπιστῆμαι καὶ δι' ὃ μέμφονται τὴν φιλοσοφίαν ὡς παραμορφοῦσαν τάχα τὴν οὐσίαν καὶ τὴν πραγματικότητα τῆς ἱστορικῆς ζωῆς.

Τῆς δὲ φιλοσοφίας καθ' ὅλου ἡ προϋπόθεσις εἶναι ἡ ἰδέα κατὰ τὴν ἀπόλυτον καὶ καθαρὰν αὐτῆς ποιότητα. Τὴν ἰδέαν ἀναζητεῖ παντοῦ ἡ φιλοσοφία καὶ πρὸς αὐτὴν ἀνάγει πάντοτε τὰς κατ' ἰδίαν μορφάς. Τοῦτο δὲ δὲν εἶναι αὐθαιρεσία τις τῆς φιλοσοφίας, ἀλλὰ ὁ θεμελιώδης αὐτῆς νόμος. Ὁ δὲ νόμος αὐτὸς ἐκδηλοῦται καταφανέστατα διὰ τοῦ λόγου.

Καὶ ὁ λόγος εἶναι μορφή τῆς ἰδέας καὶ τὸν λόγον ἀναφέρει ἡ φιλοσοφία πρὸς τὴν ἰδέαν. Τὰς ἀντιρρήσεις δέ, ἅς προβάλλουσιν αἱ κατ' ἰδίαν ἱστορικαὶ ἐπιστῆμαι κατὰ τῆς φιλοσοφίας, τὰς αὐτὰς ἀντιρρήσεις προβάλλουσι αἱ κατ' ἰδίαν φυσικαὶ ἐπιστῆμαι εἰς τὸν λόγον καὶ τὸν νόμον τάχα αὐτῶν στηριζόμεναι.

Ὁ λόγος εἶναι μὲν αὐτοτελής, ἐφ' ὅσον θεωρεῖται ἐν ἀναφορᾷ πρὸς ἄλλα κράτη τοῦ συνειδότος, τοῦτέστι πρὸς ἄλλας ποιότητας μορφῆς τοῦ συνειδότος, πρὸς τὴν ἰδέαν ὅμως ἀναφερόμενος ὁ λόγος αἰτιολογεῖται ἀπολύτως ὑπ' αὐτῆς. Ἡ ἰδέα εἶναι κατὰ ταῦτα ἡ αἰτία τοῦ λόγου, ὅπως καὶ πάσης ἄλλης μορφῆς τοῦ συνειδότος. Καὶ τῶν κατ' ἰδίαν φυσικῶν ἐπιστημῶν αἱ ἀντιρρήσεις δὲν εἶναι δυνατὸν συνεπῶς νὰ θεωρηθῶσιν ὡς βᾶσιμοι καθ' ὅτι ἀγνοοῦσι τὴν αἰτίαν τοῦ λόγου. Τῆς ἰδέας ἡ μορφή εἶναι ὁ λόγος, ὅπως καὶ ἡ ἱστορία εἶναι μορφή τῆς ἰδέας.

Καὶ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς φύσεως ἡ οὐσία εἶναι κατὰ ταῦτα νοητόν τι. Τὸ νόημα ὅμως τοῦτο τῶν δύο τούτων ποιότητων τῆς ἰδέας εἶναι διάφορον. Τῆς φύσεως τὸ νόημα διατυποῦται ὑπὸ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν εἰς νόμους. Ἡ δὲ φιλοσοφία ἀνάγουσα τοὺς νόμους τούτους πρὸς τὰς κατηγορίας συνδέει ἀπολύτως τὴν φύσιν πρὸς τὴν ἰδέαν καὶ πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ συνειδότος. Τῆς ἱστορίας ὅμως τὸ νόημα, ὃν διεσπαρμένον οὕτως εἰπεῖν εἰς τὸν παρελθόντα χρόνον, στερεῖται τῆς μορφῆς τοῦ νόμου καὶ ἐνιαίας τινὸς ποιότητος.

Μὴ δίδοντες εἰς τὸν ὄρον «νόμος» ἀπολύτως φυσικὴν σημασίαν δυνάμεθα βεβαίως νὰ χαρακτηρίζωμεν καὶ τὸ γίνεσθαι τῆς ἱστορικῆς ζωῆς διὰ νόμων. Χωρίζοντες ὅμως τὴν φύσιν καὶ τὸ εἶδος τῆς γνώσεως αὐτῆς ἀπὸ τὴν ἱστορίαν καὶ τὸ νόημα αὐτῆς εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ ἀποφύγωμεν τὸν χαρακτηρισμὸν τῆς ἱστορικῆς ζωῆς διὰ νόμων, ἐφ' ὅσον ὑπὸ τὴν ἐννοίαν τῶν νόμων ἐννοοῦμεν ἀναγκαίως τινὰς ποιότητας, ὑφισταμένας καὶ ἄνευ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐλευθερίας.

Διακρίνοντες τὴν ἱστορίαν ἀπὸ τὴν φύσιν διακρίνομεν κυρίως τὴν ποιότητα καὶ τὸν τρόπον καθ' ὃν τὸ συνειδὸς ἀναφέρεται πρὸς τὰ δύο αὐτὰ κράτη τῆς ἰσχύος αὐτοῦ. Τὸν νοῦν, τοῦτέστι τὴν ἀπόλυτον ἀναφο-

ράν τοῦ συνειδότος πρὸς τὴν οὐσίαν καὶ συνάμα δι' αὐτῆς πρὸς ἑαυτό, προϋποθέτομεν ἀπολύτως μόνον ἐν τῇ ἱστορίᾳ.

Ἐν τῇ φύσει, ὅπου τὰ ὅρια τῆς γνώσεως εἶναι ἡμῖν ἐκ τῶν προτέρων τεθειμένα, δὲν δυνάμεθα νὰ προϋποθέσωμεν ἀπόλυτον ἀναφορὰν τοῦ συνειδότος πρὸς ἑαυτό, τοῦτέστι ἢ ἀπόλυτος θέσις τοῦ νοῦ ἐν τῇ φύσει εἶναι λογικῶς ἀδύνατος. Ἐν τῇ λογικῇ τίθεται ὁ νοῦς ἀπολύτως καὶ δὴ ἄνευ τῆς ἀναφορᾶς πρὸς ἑτερότητα τινα, ὅπως συμβαίνει τοῦτο ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Ἡ καθαρὰ λογικὴ θεωρουμένη ὡς ἢ ἀπόλυτος θεωρία τοῦ νοῦ καὶ τῆς ιδέας, εἶναι οὐχὶ μόνον προϋπόθεσις τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας, ἀλλὰ καὶ τῆς φιλοσοφίας καθ' ὅλου.

Ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ὅπου τὸ συνειδὸς διαμορφώνει ἀπολύτως τὴν ποιότητα τῆς φύσεως, τοῦτέστι ἀναιρεῖ αὐτὴν ἀπὸ τὴν ἀνόητον αὐτῆς κατάστασιν εἰς τὴν νοητὴν ἕδραν, καὶ ὅπου ἢ ἰδέα διακρίνεται εἰς ὠρισμένην μορφήν, κεῖται μεταξὺ ἀπολύτου ὕλης καὶ ἀπολύτου μορφῆς ἢ ἰδέας ὁ ἱστορικὸς χρόνος. Ὁ χρόνος τῆς ἱστορίας εἶναι κατ' οὐσίαν διάφορος τοῦ χρόνου τῆς φύσεως. Κατὰ τὴν φυσικὴν αὐτοῦ ποιότητα θεωρούμενος ὁ χρόνος εἶναι κατ' οὐσίαν μαθηματικῶς προσδιορισμένος. Κατὰ τὴν ἱστορικὴν αὐτοῦ ἀξίαν θεωρούμενος ὁ χρόνος προσδέχεται ἄλλην τινὰ ποιότητα. Ὁ ἱστορικὸς χρόνος εἶναι τὸ μέσον δι' οὗ ἢ ἰδέα διακρίνεται εἰς τὴν ἀντικειμενικὴν μορφήν καὶ δι' οὗ τὸ συνειδὸς προσέρχεται εἰς τὴν κατανόησιν τῆς οὐσίας τῆς ιδέας. Τὸ συνειδὸς διὰ τοῦ χρόνου, τοῦτέστι κατὰ χρόνον προσδιοριζόμενον καὶ κατ' αὐτὸν ἐκτεινόμενον, διατυπώνει τὴν μορφήν τῆς ιδέας καὶ διερμηνεύει τὸν σκοπὸν τῆς ἱστορίας.

Τῆς φύσεως ἢ γνώσεως προϋποτίθησιν ἑσαύτως τὸν χρόνον, ἢ ποιότητος ὅμως τοῦ χρόνου εἶναι ἐνταῦθα διαφορετικὴ. Χρόνος εἶναι κατὰ τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας ἀφηρημένῃ τις ἀρχή, πρὸς ἣν ἀναφέρονται μὲν τὰ αἰσθητὰ ὄντα, ὑφίστανται ὅμως καὶ ὑπάρχουσιν ἄνευ τῆς ἀναφορᾶς αὐτῶν πρὸς τὸν χρόνον. Τὰ ἱστορικὰ νοήματα, ἢ οὐσία τῆς ἱστορίας καθ' ὅλου, ἢ μορφή τῆς ἱστορικῆς ζωῆς εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐννοηθῶσιν ἄνευ ἑνὸς ὠρισμένου χρόνου, τοῦτέστι ὁ χρόνος τῆς ἱστορίας εἶναι συγκεκριμένος καὶ οὐχὶ ἀφηρημένος. Ὅ,τι συντελεῖται ἢ δὲν συντελεῖται εἰς μίαν ὠρισμένην ἱστορικὴν στιγμὴν ἔχει ἀπόλυτον σημασίαν διὰ τὴν ἱστορίαν καθ' ὅλου. Ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὴν φύσιν θεωρουμένη ἢ ἱστορία παρουσιάζεται ὡς ἢ ἀπόλυτος συνειδήσις τῆς μορφῆς τῆς ιδέας κατὰ τὸν χρόνον. Τοῦτο δὲ εἶναι μία τῶν αἰτιῶν δι' ἃς ἢ ἱστορία κεῖται ἐπέκεινα τῆς φύσεως. Ἡ οὐσία τῆς ἱστορίας εἶνε πάντοτε ἢ ὑπερνίκησις τῆς φύσεως. Τοῦτο εἶναι δυνατὸν διὰ τῆς κατανοήσεως τοῦ ἱστορικοῦ χρόνου. Διὰ τῆς ἱστορικῆς κατανοήσεως τοῦ χρόνου προσλαμβάνει καὶ ἢ φύσις σκοπὸν, τοῦτέστι ἀναιρεῖται ὑπὸ τῆς ἱστορικῆς μορφῆς καὶ συναιρεῖται εἰς τὸ ἱστορικὸν γίνεσθαι. Καὶ ἢ γνώσις τῆς φύσεως ἀναιρεῖται ὑπὸ τῆς ἱστορίας, τοῦτέστι ἢ ἱστορία προϋποτίθησιν τὴν γνώσιν τῆς φύσεως. Γνώσις τῆς

φύσεως καὶ ἱστορίας εἶναι ἀρχαὶ αἵτινες συνδέονται στενότερα. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς εἰδικὰς ἱστορικὰς ἐπιστήμας, αἵτινες ἀναφέρονται πρὸς τὰ κατὰ μέρος γεγονότα τῆς ἱστορίας καὶ τῶν ὁποίων ἡ ἐννοιολογικὴ ἀφαιρέσις, εἶναι σχετικῶς ἐλαχίστη, ἡ φιλοσοφία προσέχουσα πρὸς τὸ εἶναι τῆς ἱστορίας καὶ ἀναιροῦσα τὰ κατ' ἴδιαν φαινόμενα εἰς γενικὰς μορφὰς τοῦ ἱστορικοῦ συνειδότος, ἀποβάλλει ἐν τούτῳ καὶ τὸ τυχαῖον, τὴν ἀπλὴν τύχην ἀπὸ τῆν σφαίραν τῆς ἱστορίας. Ἡ ἱστορία οὖσα, κατ' οὐσίαν θεωρουμένη, νόημα διακαθοριζόμενον ὑπὸ τῆς ἰδέας τοῦ συνειδότος, εἶναι ἀδύνατον νὰ συνδεθῇ πρὸς τὴν τύχην. Ἡ τύχη παραμένει πάντοτε εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ ἱστορικοῦ γίνεσθαι. Τῆς ἱστορίας τὸ εἶναι κείμενον ἐπέκεινα τῶν εἰδικῶν σκοπῶν καὶ ἐπέκεινα εἰδικῶν φαινομένων εἶναι ἀδύνατον νὰ διακαθορισθῇ ὑπὸ τῆς τύχης. Ἐκεῖ ὅπου ἡ τύχη θίγει τὴν ἱστορίαν εἶναι τὸ μέρος ὅπου ἡ ἱστορία συνδέεται πρὸς τὴν φύσιν.

Τῆς φύσεως τὸ γίνεσθαι, καίτοι διέπεται ὑπὸ νόμων ἐν τούτοις θεωρεῖται ὡς μηχανικόν, τοῦτέστι ἐστερημένον σκοποῦ τινος. Οἱ κατ' ἴδιαν σκοποί, οἵτινες διὰ τὴν ἐπιπολαίαν παρατήρησιν τοῦ ἱστορικοῦ γίνεσθαι ἀποτελοῦσι τὴν οὐσίαν τῆς ἱστορίας, εἶναι μόνον διὰ τῆς ἀναφορᾶς αὐτῶν πρὸς τὸν ἀπόλυτον σκοπὸν τῆς ἱστορίας γόνιμοι. Οἷσδήποτε ἄλλος σκοπός, τοῦτέστι κατ' ἴδιαν πρὸς ἑαυτὸν ἀναφερόμενος καὶ ἀπολύτως ἀπὸ τὸν ἔσχατον σκοπὸν τῆς ἱστορίας ἀποσχισμένος εἶναι χρονικὸς καὶ διὰ τοῦτο παρέρχεται ἄνευ τινὸς σημασίας διὰ τὸ γενικὸν ἀποτέλεσμα τῆς καθ' ὅλου ἱστορίας. Οἱ κατ' ἴδιαν σκοποὶ εἴτε ὡς πολιτεῖαι, εἴτε ὡς ὀργανώσεις ἑτέρου εἴδους ἐμφανιζόμενοι, θεωροῦνται ὑπὸ τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας μόνον ὡς συμβολαὶ πρὸς τὴν γενικὴν ἰδέαν τὴν διέπουσιν τὸ καθόλου ἱστορικὸν γίνεσθαι.

Ἀλλὰ καὶ αὕτη ἡ ἄρνησις τοῦ ἀπολύτου σκοποῦ τῆς ἱστορικῆς ζωῆς, γενομένη ὑπὸ τινος κατ' ἴδιαν σκοποῦ ἢ ὑπὸ τινος αὐθαιρεσίας εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν γενικὴν ποιότητα τῆς ἱστορίας, διότι ἡ ἰδέα οὐδέποτε εἶναι δυνατὸν νὰ προσλάβῃ μορφήν καταγομένην ἀπὸ τὴν σφαῖραν τῆς αἰσθήσεως, τῆς ἐπιθυμίας ἢ τῆς αὐθαιρεσίας. Ἡ γενικὴ ἰδέα τῆς ἱστορίας, αὕτη καθ' αὐτὴν θεωρουμένη, ἀναπαύεται ἐπέκεινα τῶν κοινῶν μορφῶν τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἱστορικοῦ γίνεσθαι καθ' ὅλου. Ἐκεῖνο ὅμως ὅπερ ἐπηρεάζεται ὑπὸ τῆς αὐθαιρεσίας ἐν τῇ ἱστορίᾳ εἶναι ὠρισμένη τις μορφή τῆς ἰδέας. Καὶ ἐδῶ ὅμως δὲν γεννᾶται ποτὲ μόνιμόν τι. Διὰ τοῦτο οὐδέποτε ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐγεννήθη ἄχρονός τις μορφή διὰ τῆς αὐθαιρεσίας.

Αἱ ἀπόλυτοι μορφαὶ τοῦ ἱστορικοῦ γίνεσθαι, οὖσαι γέννημα τῆς γενικῆς ζωῆς, εἶναι συνάμα προῖον τῆς ἀρχῆς τῆς ἐλευθερίας. Ἡ ἐλευθερία τῆς προσωπικότητος, ἀναφαινομένη καὶ κατ' ἀντίθεσιν πολλάκις καὶ πρὸς τὸ κοινὸν συνειδὸς διακειμένη, διερμηνεύει τὴν μορφήν τῆς ἱστορικῆς ζωῆς. Ἐπειδὴ ἡ ἀρχὴ τῆς ἱστορίας εἶναι τὸ συνειδὸς καὶ δὴ

τὸ κατ' ἐλευθερίαν συνειδός, διὰ τοῦτο εἶναι καὶ ἡ πορεία τῆς ἱστορίας ὡς καὶ ὁ σκοπὸς αὐτῆς πρὸς τὴν ἀρχὴν αὐτῆς καθωρισμένα, τοῦτέστι σκοπὸς τῆς ἱστορίας ὡς τοιαύτης εἶναι τὸ ἀπόλυτον νόημα τοῦ συνειδότος. Τὸ συνειδὸς διαμορφοῦν τὴν ἀμορφον ἱστορικῶς φύσιν ἀνακαλύπτει τὴν ἰδίαν αὐτοῦ μορφήν καὶ δι' αὐτῆς τὴν ἰδέαν, ἣτις ἀποτελεῖ τὴν ἀπόλυτον αὐτοῦ ποιότητα. Ἡ ἱστορία εἶναι κατὰ ταῦτα ἡ ἱστορία τῶν μορφῶν τοῦ συνειδότος, οὐχὶ ὅμως τῶν τυχαίων αὐτοῦ μορφῶν, ἀλλὰ τῶν πρὸς τὴν ἰδέαν ἀναφερομένων καὶ ἐκ τῆς ἰδέας καταγομένων μορφῶν.

Ἡ ἀπλῆ μορφολογία τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ συνειδότος εἶναι μὲν ὠφέλιμος διὰ τὴν γνῶσιν τῆς κατ' ἰδίαν ἱστορικῆς ζωῆς, οὐδαμῶς ὅμως εἶναι δυνατὸν νὰ συνταυτισθῇ πρὸς τὴν φιλοσοφίαν τῆς ἱστορίας. Ἡ ἱστορία δὲν εἶναι ἀπλῶς ἐναλλαγὴ μορφῶν, χωρὶς ἐσωτερικὴν καὶ οὐσιώδη συνέχειαν καὶ συναφήν, ὅπως νομίζει ἡ μορφολογία τῆς ἱστορίας. Οὐδεμία μορφή τῆς ἱστορικῆς ζωῆς καταστρέφεται παντελῶς, ἀλλὰ καὶ αὐταὶ ἀκόμη αἱ μορφαὶ τῆς πρωτογόνου καλλιιεργείας τῆς ζωῆς τῆς ἀνθρωπότητος συναιροῦνται εἰς τὸ νόημα τῆς ἱστορίας καθ' ὅλου καὶ ἐνυπάρχουσι, κατ' οὐσίαν θεωρούμεναι, ἐν τῇ καθόλου ἰδέᾳ τῆς ἱστορίας.

Τὸ συνειδὸς κατανοεῖ τὴν ποιότητα καὶ τὴν φύσιν αὐτοῦ, τοῦτέστι τὰς διεπούσας αὐτὸ ἰδέας καὶ ἀρχὰς διὰ τῆς πορείας αὐτοῦ διὰ τῆς ἱστορίας. Τοῦτο ὅμως δὲν πρέπει νὰ ἐννοηθῇ μεταφυσικῶς, δογματικῶς ὅπως συμβαίνει παρὰ Hegel καὶ παρὰ Comte, ἀλλὰ ἀπολύτως κατὰ συνειδός, τοῦτέστι τὸ συνειδός, ὅπερ ὑφ' ἡμῶν ὑποτίθεται ὡς διέπον τὴν ἱστορίαν δὲν εἶναι μεταφυσικὴ τις ὑπαρξίς, ἀλλὰ εἶναι ἡ ἐννοια τοῦ συνειδότος καθ' ὅλου, ὅπως θεωρεῖ ταύτην κατὰ πρῶτον ἡ ἐννοιολογία καὶ κατὰ δεύτερον, ἡ φιλοσοφία ἢ ἡ θεωρία τῆς ἱστορίας. Τὸ ἱστορικὸν συνειδὸς δὲν εἶναι πνεῦμά τι ἔχον νόησιν καὶ διάνοιαν, ἀλλ' ὑποδεικνύει ἀπλῶς τὴν ἀνωτάτην ἐννοίαν, ἐν ἣ συνεννοῦται τὸ πᾶν τῆς ἱστορικῆς ζωῆς, καὶ δι' ἧς διερμηνεύεται οἰαδήποτε ἐποχὴ τοῦ ἱστορικοῦ γίνεσθαι, ἐφ' ὅσον αὕτη θεωρεῖται ὑπὸ τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας. Σκοπὸς τοῦ συνειδότος εἶναι καὶ κατὰ τὴν ἐννοιολογικὴν αὐτὴν ἐκδοχὴν τῆς οὐσίας καὶ τῆς ποιότητος τοῦ συνειδότος, νοητόν τι, τὸ νόημα καθ' ὅλου, ὅπως τοῦτο παρουσιάζεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Ὁ σκοπὸς τῆς ἱστορίας, τοῦτέστι τὸ νόημα τοῦ ἱστορικοῦ γίνεσθαι ἔχει τὴν αἰτίαν ἐν ἑαυτῷ καὶ ἀναπαύεται ἐν ἑαυτῷ. Διὰ τῆς αὐτοτελείας ταύτης τοῦ νοήματος τῆς ἱστορίας ἀποκλείομεν οἰανδήποτε μεταφυσικὴν αἰτίαν καὶ οἰανδήποτε θεολογικὴν πρόνοιαν ἀπὸ τὴν ἱστορικὴν ζωὴν. Τὸ γίνεσθαι τῆς ἱστορίας ἀναφέρεται πρὸς τὸ συνειδὸς καὶ δι' αὐτοῦ πρὸς τὸ εἶναι, τοῦτέστι πρὸς τὸ ἀπόλυτον νόημα, ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ θέμα τοῦ συνειδότος. Οὕτω πως ὁρίζεται ἡ ἐννοια τῆς ἱστορίας ὑπὸ τῆς ἐννοιολογίας καὶ ἀφορίζεται ἀπὸ τῆς ἱστο-

ρίας οίσοσδήποτε μεταφυσικός σκοπός κατά τήν δογματικήν τοῦ ὄρου ἐκδοχήν.

Ἴσως ὅμως ἐκλήφθῃ καί ἡ ὑφ' ἡμῶν ἐνταῦθα ἀναπτυσσομένη ἔννοια τῆς ἱστορίας ὡς μεταφυσική. Τότε ὅμως ἐννοεῖται ὑπό μεταφυσικήν ἢ καθαρά ἐννοιολογία, τοῦτέστι· ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἡμεῖς ὀνομάζομεν φιλοσοφίαν τῆς ἱστορίας ἢ ἔτι ὀριστικώτερον θεωρίαν τῆς ἱστορίας.

Διὰ τὸν ἀφιλοσόφητον νοῦν εἶναι οἰαδήποτε θεωρία ἣτις ὑπερπηδᾷ τὰ ὄρια τοῦ κοινοῦ συνειδότης μεταφυσική. Μεταφυσικήν ὅμως ἐνταῦθα λέγοντες ἐννοοῦμεν τὴν δογματικήν ἐκείνην θεωρίαν τῶν ὄντων καθ' ἣν τὰ ὄντα καὶ ἡ ἀξία αὐτῶν δὲν κρίνονται κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ συνειδότης, αἵτινες συνυπάρχουσι πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ συνειδότης καὶ διέπουν τὴν ποιότητα αὐτοῦ. Ἡ καθαρά ἐννοιολογία εἶναι καθ' ἡμᾶς ἡ φιλοσοφία. Οἰαδήποτε δὲ ἀναφορὰ τοῦ φιλοσοφικοῦ συνειδότης πρὸς οἰονδήποτε θέμα τοῦ νοητοῦ κόσμου εἶναι ἀναφορὰ ἐννοιολογική, τοῦτέστι ἐργάζεται διὰ καθαρῶν ἐννοιῶν καὶ ἀναφέρεται πρὸς καθαρὰς ἐννοίας.

Τὴν ἀρχὴν δὲ τῆς ἱστορίας διέπει ἡ ἐλευθερία, τοῦτέστι ἡ θλάσις ἐκείνη τοῦ συνειδότης, καθ' ἣν τὸ συνειδὸς ἀρνεῖται τὴν κατ' αἴσθησιν καὶ κατ' ἐπιθυμίαν ζωὴν καὶ τίθησι τὴν βάσιν μιᾶς ζωῆς ἀπολύτως συνειδητῆς καὶ καθαρῶς νοητῆς. Τὴν ἀρχὴν τῆς ἐλευθερίας θεωροῦμεν ὡς αἰτίαν τῆς ἱστορίας οὐχὶ ὡς ἀρνησιν τῆς φύσεως, ὅπως ἀπαντᾷ αὕτη εἰς τὰ θρησκευτικὰ συστήματα, ἀλλὰ ὡς ἀπλῆν ἀρνησιν τῆς φυσικῆς ζωῆς, τοῦτέστι ὡς ἀρχῆς καλλιέργειας τῆς φυσικῆς ζωῆς. Ἡ φυσικὴ ζωὴ, τοῦτέστι τὸ κατ' αἴσθησιν καὶ κατ' ἐπιθυμίαν ζεῖν, δὲν ἀποβάλλεται ἀπολύτως ἀπὸ τὴν ἱστορίαν, ἀλλὰ διακαθορίζεται συνάμα ὑπὸ τινῶν σκοπῶν ἀναφερομένων πρὸς τὴν νοητὴν ζωὴν. Τὸ συνειδὸς τὸ ἱστορικὸν ἀναφέρει τὴν φύσιν πρὸς τὴν ἰδέαν καὶ διὰ τῆς ἐνεργείας αὐτῆς διαμορφώνει τὴν ἱστορικὴν ζωὴν. Ἡ ἱστορικὴ ζωὴ κεῖται κατὰ ταῦτα πάντοτε μεταξὺ τῆς ἀπολύτου φύσεως καὶ τῆς ἀπολύτου ιδέας.

Τὸ βούλεσθαι ὡς καθαρά ἐνέργεια τοῦ συνειδότης καὶ οὐχὶ ὡς μεταφυσικὴ αἰτία, ὅπως θεωρεῖται τοῦτο ὑπὸ τοῦ Schopenhauer, καθ' ὃν τὸ βούλεσθαι εἶναι κἄτι ἐπιθυμητικόν, κἄτι αἰσθητόν, εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς καλλιέργειας τῆς φύσεως. Τὸ καθαρὸν συνειδὸς καὶ τὸ βούλεσθαι εἶναι ταῦτα ἔννοιαι. Τὸ συνειδὸς καὶ τὸ βούλεσθαι, θεωροῦνται ὡς ἔννοιαι τῆς ἱστορίας, τοῦτέστι ὡς τὰ ἔσχατα ἐκεῖνα νοητὰ αἴτια, πρὸς ἃ ἡ φιλοσοφία ἀναφέρει τὴν ἱστορικὴν ζωὴν καὶ τὰ ἔργα αὐτῆς. Τὸ βούλεσθαι εἶναι εἰδικωτέρα βεβαίως μορφή τοῦ συνειδότης τότε μόνον ὅταν θεωρηθῇ ψυχολογικῶς. Ἐνταῦθα ὅμως ὅπου αἱ ἔννοιαι τοῦ συνειδότης καὶ τὰ αἴτια αὐτῶν θεωροῦνται φιλοσοφικῶς εἶναι δυνατὴ ἢ συνταύτισις τοῦ βούλεσθαι πρὸς τὸ συνειδὸς.

Βούλεσθαι καὶ βουλευέσθαι εἶναι ἔννοιαι **συναναφορικαί**. Αἱ μορφαὶ τοῦ ἱστορικοῦ γίνεσθαι εἶναι μὲν συνδεδεμέναι πρὸς ὀρισμένον τό-

πον καὶ ὠρισμένον χρόνον, συνάμα δὲ διερμηνεύονται καὶ ὑπὸ ὠρισμένων λαῶν. Ὑπὸ τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας ὅμως θεωρούμεναι αἱ μορφαὶ τῆς ἱστορικῆς ζωῆς ἀναφέρονται εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ συνειδότος, τὴν συνδέουσαν ὑπὲρ χρόνον καὶ ὑπὲρ τόπον τὰς κατ' ἰδίαν, τοῦτέστι τὰς κατὰ τόπον καὶ χρόνον ἐμφανιζομένας μορφὰς αὐτῆς. Ἡ ἀρχὴ ὅλων τῶν κατ' ἰδίαν μορφῶν τῆς ἱστορικῆς ζωῆς εἶναι ἡ ἰδέα τοῦ συνειδότος, τοῦτέστι ἡ ἀπόλυτος ἐκείνη οὐσία πρὸς ἣν ἀναφέρεται ὁ ἀπόλυτος καὶ καθαρὸς νοῦς. Ὁ χρόνος καὶ ὁ τόπος, ὡς καὶ τὰ κατ' ἰδίαν ἔθνη, χρησιμοποιοῦνται ὑπὸ τῆς ἰδέας ὡς ἀπλὰ μέσα πρὸς τὸν σκοπὸν. Σκοπὸς δὲ τῆς ἰδέας εἶναι ἡ ἀπόλυτος γνῶσις αὐτῆς ὑπὸ τοῦ συνειδότος. Ὁ δὲ σκοπὸς τῆς ἱστορίας δέον νὰ θεωρηθῆ ὡς παντοῦ καὶ πάντοτε ἐπιτυγχανόμενος καὶ οὐχὶ νὰ μετατίθεται εἰς τὴν ἄπειρον ἔκτασιν τοῦ χρόνου. Τὸ ἄπειρον τοῦ χρόνου, αὐτὸ καθ' αὐτὸ θεωρούμενον, δὲν ἐνέχει τὸν σκοπὸν τῆς ἱστορίας.

Τῆς ἱστορίας ὁ σκοπὸς εἶναι τὸ νόημα. Τὸ δὲ νόημα ὑπάρχει ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀφ' ὅτου ὑπάρχει ἱστορικὴ ζωὴ. Τὸ νόημα τίθεται, τοῦτέστι πραγματοποιεῖται ἐν τῇ ἱστορίᾳ κατὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους τρόπους. Καὶ κατ' ἄλλους μὲν χρόνους καὶ τρόπους πραγματοποιεῖται μᾶλλον, κατ' ἄλλους δὲ μεῖον. Ἡ κατ' ἀξίαν διάκρισις τοῦ νοήματος εἶναι ἡ μόνη ἀρχὴ δι' ἧς δυνάμεθα νὰ ὀμιλήσωμεν περὶ ἐπιτυχίας τοῦ σκοποῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ, οὐχὶ δὲ καὶ ἡ κατ' ἄπειρον χρόνον γενομένη μετάθεσις τοῦ σκοποῦ τῆς ἱστορίας. Τὸ μέλλον εἶναι διὰ τὴν ἱστορίαν τόσον σημαντικὸν ὅσον καὶ τὸ παρελθόν. Καὶ κατὰ τὸ μὲν καὶ κατὰ τὸ δὲ ὁ σκοπὸς τῆς ἱστορίας ἐμφανίζεται. Ὁ χρόνος εἶναι διὰ τὴν ἱστορίαν ἀπλοῦν μέσον. Ἡ οὐσία τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ χρόνου εἶναι τὸ νόημα. Διὰ τοῦτο δὲν δυνάμεθα νὰ μεταθέτωμεν τὸν σκοπὸν τῆς ἱστορίας εἰς τὸ μέλλον. Ὁ χρόνος τοῦ εἴδους αὐτοῦ εἶναι ὁ μαθηματικὸς χρόνος, ἐνῶ ὁ ἱστορικὸς χρόνος εἶναι πάντοτε καὶ παντοῦ ταυτόσημος, τοῦτέστι ἐνέχει τὴν αὐτὴν ἀξίαν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τῆς ἱστορίας.

Ὁ σκοπὸς τῆς ἱστορίας εἶναι αὐτοτελής, ὅπως καὶ ὁ σκοπὸς τῆς προσωπικότητος. Ἡ προσωπικότης διακαθορίζεται παντοῦ καὶ πάντοτε κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, τοῦτέστι οἵανδήποτε στιγμὴν τῆς προσωπικότητος καὶ ἂν θεωρήσωμεν, εἶναι σπουδαία διὰ τὸ σύνολον τῆς ζωῆς αὐτῆς. Καὶ ἡ στιγμή τῆς γεννήσεως αὐτῆς, καὶ ὁ χρόνος τῆς παιδείας αὐτῆς καὶ ἡ περίοδος τῆς οὐσιώδους ἐνεργείας αὐτῆς, εἶναι ἕξ ἴσου σημαντικὰ πρὸς κατανόησιν τοῦ ὅλου ἔργου τῆς προσωπικότητος καὶ πρὸς δυνατόποίησιν καὶ πραγματοποίησιν τῶν σκοπῶν τῆς προσωπικότητος. Τῆς φιλοσοφίας ἡ μέθοδος κατὰ τὴν ἀναφορὰν τοῦ φιλοσοφικοῦ συνειδότος καὶ πρὸς τὴν φύσιν καὶ πρὸς τὴν ἱστορίαν εἶναι κατ' οὐσίαν διάφορος ἀπὸ τὴν μέθοδον τῶν κατ' ἰδίαν ἐπιστημῶν. Καὶ αἱ φυσικαὶ καὶ αἱ ἱστορικαὶ ἐπιστῆμαι ἀναφέρονται πρωτίστως πρὸς τὴν αἴσθησιν καὶ πρὸς τὴν

διὰ τῆς αἰσθήσεως γιγνομένην παράστασιν. Τῆς φιλοσοφίας τὸ θέμα καὶ τὸ ὄργανον εἶναι ὁ καθαρὸς λόγος. Τὸ διανοεῖσθαι τῶν κατ' ἰδίαν ἐπιστημῶν εἶναι μερικὸν καὶ διέπεται ὑπὸ ὠρισμένων κατηγοριῶν τοῦ συνειδότος καθ' ὠρισμένην ἀναφορὰν πρὸς τὸ ἐκάστοτε ἀντικείμενον διακειμένων. Τὸ διανοεῖσθαι τῆς φιλοσοφίας εἶναι γενικὸν καὶ συνενώνει τὸ σύνολον τῶν κατηγοριῶν τοῦ συνειδότος κατὰ τὴν ἀπόλυτον αὐτῶν ποιότητα θεωρουμένων. Τῆς κατηγορίας ἡ οὐσία καθορᾶται κατὰ τὸ φιλοσοφεῖν. Ὁ δὲ φιλοσοφικὸς λόγος, τοῦτέστι ἡ εἰδικὴ γνῶσις τῆς φιλοσοφίας, εἶναι γνῶσις τῆς καθαρᾶς κατηγορίας.

Τὸ συνειδὸς ἀναφέρεται ἀμέσως, τοῦτέστι ἄνευ διαμέσων μεθόδων, πρὸς τὴν κατηγορίαν τὴν διέπουσαν τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ καὶ διακαθορίζουσαν τὴν ἀπόλυτον αὐτοῦ ποιότητα. Ἡ γνῶσις τῆς κατηγορίας συντελεῖται διὰ τῆς καθαρᾶς μορφῆς τοῦ συνειδότος. Τὸ συνειδὸς κατὰ τὴν γνῶσιν τῆς κατηγορίας, εἶναι συνειδὸς καθαρὸν καὶ ἄχρονον, τοῦτέστι ἀπλῆ μορφή γνώσεως. Τὸ διανοεῖσθαι τῆς φιλοσοφίας εἶναι κατὰ ταῦτα πάντοτε καθαρὸν, τοῦτέστι ἀπηλλαγμένον τοῦ συνυφασμοῦ πρὸς τὴν παράστασιν καὶ τὴν αἴσθησιν. Τῶν κατ' ἰδίαν ἐπιστημῶν τὸ διανοεῖσθαι εἶναι πάντοτε διανοεῖσθαι κατὰ συλλογισμόν. Τὰ εἰδικὰ αἴτια καὶ αἱ εἰδικαὶ ἔννοιαι, εἶναι αἱ πρῶται ἀρχαὶ καὶ αἱ ἀρχικαὶ ἀφορμαὶ τῶν κατ' ἰδίαν ἐπιστημῶν. Ἐκ τῶν εἰδικῶν τούτων ἀρχῶν ἀνέρχονται αἱ εἰδικαὶ ἐπιστῆμαι διὰ τοῦ συλλογισμοῦ πρὸς ἐννοίας γενικωτέρας ποιότητος καὶ ἀξίας μᾶλλον ἀφηρημένης.

Ὁ συλλογισμὸς εἶναι κατὰ ταῦτα ἡ μέθοδος τοῦ διανοεῖσθαι τῶν εἰδικῶν ἐπιστημῶν. Ἐνῶ τὸ ὄργανον τῆς φιλοσοφικῆς ἀναφορᾶς τοῦ συνειδότος πρὸς τὰ ὄντα εἶναι ὁ καθαρὸς λόγος. Ὁ συλλογισμὸς εἶναι πάντοτε συνυφασμένος πρὸς αἰσθητὰ αἴτια, ἐνῶ ὁ λόγος εἶναι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ τὰς εἰδικὰς ὀψεις τῆς αἰσθήσεως καὶ τῆς παραστάσεως. Οἰαδήποτε γνῶσις τῶν κατ' ἰδίαν ἐπιστημῶν ἀναφέρεται πάντως πρὸς τὴν παράστασιν. Καὶ αὐτῆς τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης αἱ γνῶσεις θεωροῦνται κατὰ παράστασιν. Τῶν εἰδικῶν ἐπιστημῶν τὸ θέμα εἶναι κυρίως τὸ γεγονός. Τὸ γεγονός ὑπὸ τὴν ποικίλην αὐτοῦ ποιότητα καὶ μορφήν, ὡς φυσικὸν ἢ ἱστορικὸν γεγονός εἶναι τὸ κύριον αἴτιον τὸ διακαθορίζον τὴν ἐπιστημονικὴν γνῶσιν. Αἱ ἀρχαὶ τῆς ἐπιστημονικῆς κρίσεως εἶναι βεβαίως πάντοτε νοηταί, ἀρχαὶ τοῦ συνειδότος, ὁ ἐκάστοτε ὅμως προσδιορισμὸς τῶν ἀρχῶν τούτων, τοῦτέστι ἡ ἐκάστοτε διάκρισις κατὰ τὴν ἐκάστοτε ἀναφορὰν, αἰτιολογεῖται πάντοτε ὑπὸ τοῦ κατ' ἰδίαν γεγονότος.

Ὁ λόγος ὅμως ὁ καθαρὸς, ὁ διέπων τὸ συνειδὸς ἀπολύτως, ἔχων αὐτοτελῆ καὶ αὐθυπόστατον ζωὴν, διατυποῦται κατὰ τὸν αὐτόχθονα αὐτοῦ τρόπον ὑπὸ τῆς φιλοσοφίας. Ἡ φιλοσοφία τῆς ἱστορίας στρέφεται πρὸς τὸν λόγον τῆς ἱστορίας, τοῦτέστι τὸν λόγον τοῦ κατ' ἰστορίαν συνειδότος. Ἡ γνῶσις τοῦ λόγου, τοῦτέστι τῆς εἰδικῆς μορφῆς καὶ τῆς εἰ-

δικῆς ποιότητος, καθ' ἣν διαφαίνεται καὶ διαμορφοῦται ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἡ **ιδέα**, εἶναι τὸ θέμα τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας. Τὸν καθ' ἱστορίαν λόγον κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν κατὰ φύσιν λόγον θεωροῦσα ἡ φιλοσοφία τῆς ἱστορίας ἀναφέρεται πρὸς τὰς κατηγορίας τοῦ ἱστορικοῦ συνειδότος. Τὴν ὁλότητα δὲ τῶν κατηγοριῶν τούτων γινώσκουσα ἡ φιλοσοφία τῆς ἱστορίας διακρίνεται σαφέστατα ἀπὸ τὴν φιλοσοφίαν τῆς φύσεως.

Τὸ φιλοσοφικὸν συνειδὸς εἶναι βεβαίως καὶ κατὰ τὴν ἀναφορὰν αὐτοῦ πρὸς τὴν φύσιν καὶ κατὰ τὴν ἀναφορὰν αὐτοῦ πρὸς τὴν ἱστορίαν ἐν καὶ τὸ αὐτὸ, τοῦτέστι ἡ ἀπόλυτος ἐνότης τοῦ συνειδότος θεωροῦσα ἑαυτὴν καὶ τὰ θέματα αὐτῆς. Ὁ τρόπος ὁμῶς τῆς ἀναφορᾶς εἶναι διάφορος, τοῦτέστι ἡ ποιότης τῶν τὸ συνειδὸς διεπιστῶν κατηγοριῶν εἶναι ἐκάστοτε διάφορος. Ὁ ἱστορικὸς λόγος, τοῦτέστι ἡ εἰδικὴ ἐκείνη μορφή, καθ' ἣν ἐμφανίζεται καὶ διατυποῦται ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἡ ἀπόλυτος ἰδέα, διαφέρει τοῦ φυσικοῦ λόγου καθόσον ὁ μὲν πρῶτος εἶναι λόγος δημιουργούμενος, τιθέμενος ὑπὸ τοῦ συνειδότος, ὁ δὲ δεύτερος λόγος δεδομένος πρὸς τὸ συνειδὸς. Καὶ τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας ἡ ἀρχὴ καὶ δὴ ἡ ὑποκειμενικὴ ἀρχή, ὡς καὶ τῆς φιλοσοφίας καθ' ὅλου, εἶναι ὁ ἔρως πρὸς τὸν λόγον, πρὸς τὴν ἰδέαν:

Τὸ καθ' ὅλου νόημα τῆς ἱστορίας ἀποτελεῖ τὸ θέμα τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας ὡς τὸ κατ' ἰδίαν νόημα τῆς ἱστορίας ἀποτελεῖ τὸ ἀντικείμενον τῶν εἰδικῶν ἱστορικῶν ἐπιστημῶν. Τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης τὸ θέμα εἶναι τὸ νόημα τῆς τέχνης, τοῦτέστι αἱ εἰδικαὶ μορφαὶ τῆς τέχνης, τὰ εἰδικὰ αὐτῆς περιεχόμενα, αἱ σχέσεις τῆς τέχνης πρὸς τὴν φύσιν, πρὸς τὴν ἱστορίαν καθ' ὅλου, ἡ ἀναφορὰ τῆς τέχνης πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ τὴν κοινωνίαν καὶ οἱ νόμοι τῆς τέχνης ὡς τοιοῦτοι. Συνάμα τῆς ἱστορίας τῆς θρησκείας τὸ θέμα εἶναι ἡ θρησκεία κατὰ τὰς κατ' ἰδίαν αὐτῆς μορφάς, αἱ σχέσεις τῶν κατ' ἰδίαν θρησκευμάτων πρὸς ἄλληλα, ἡ ἰδέα τῆς θεότητος, κατὰ τὰς διαφόρους αὐτῆς φάσεις ἐν τῇ ἱστορίᾳ, καὶ ἡ ἐπίδρασις τῆς θρησκείας ἐπὶ τὴν κοινωνίαν καὶ τὴν ἱστορίαν καθ' ὅλου.

Τὸ θέμα τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας εἶναι τὸ νόημα τῆς ἱστορίας, ὡς τοιαύτης, τοῦτέστι ἡ ἀξία τῆς ἱστορικῆς ζωῆς διὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἡ διαφορὰ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς φύσεως, ἡ ἀρχὴ τῆς ἱστορίας ὡς τοιαύτης, ὁ σκοπὸς τοῦ ἱστορικοῦ γίνεσθαι καὶ ἡ σχέσις τῆς ἱστορίας καθ' ὅλου πρὸς τὴν ποιότητα τῆς καθαρᾶς ἰδέας. Κατὰ τὴν ἀναφορὰν τοῦ κατ' ἰδίαν ἐπιστημονικοῦ συνειδότος πρὸς τὰ κατὰ μέρος τμήματα τῆς ἱστορίας, τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης, τῆς ἱστορίας τῆς θρησκείας, τῆς ἱστορίας τῆς πολιτείας, ὑποτίθενται πάντοτε γενικαὶ τινες ἀρχαὶ καθοδηγοῦσαι τὸ συνειδὸς πρὸς γνῶσιν τῶν κατ' ἰδίαν μορφῶν τῆς ἱστορικῆς ζωῆς. Καὶ ναὶ μὲν προσδιορίζονται αἱ γενικαὶ αὗται ἀρχαὶ πάντοτε κατὰ τὴν ποιότητα τῶν κατ' ἰδίαν ἱστορικῶν φαινομένων, τοῦτέστι ἡ ἀρχὴ τῆς πολιτείας, προὑποτιθεμένη ὑπὸ τῆς ἱστορίας τῆς ρωμαϊκῆς πολιτείας, προσ-

διορίζεται κατὰ τὴν πορείαν τῆς ἱστορίας τοῦ φαινομένου τῆς ῥωμαϊκῆς πολιτείας κατ' εἰδικόν τινα τρόπον, ἀλλὰ πάντως ὑποτίθεται κατ' ἀρχὴν ὑπὸ τοῦ ἐπιστημονικοῦ συνειδότος. Οἰαδήποτε κατ' ἰδίαν ἐπιστήμη εἶναι ἀδύνατον νὰ προβῆ εἰς τὸ ἔργον τῆς γνώσεως χωρὶς τὴν προϋπόθεσιν ὠρισμένων τινῶν ἀρχῶν, αἵτινες προσαρμόζονται βεβαίως πρὸς τὸ ἐκάστοτε ἐξεταζόμενον ἱστορικὸν φαινόμενον, καὶ διακρίνονται κατὰ ταῦτα ἱστορικῶς, τοὔτέστι κατὰ τὸ πρόσταγμα τῆς ἱστορικῆς ὕλης, ἀλλὰ διατηροῦσι πάντοτε γενικὴν τινὰ ποιότητα, ἄνευ τῆς ὁποίας εἶναι ἀδύνατος οἰοσδήποτε ἐπιστημονικὸς ὁρισμός.

Ἡ φιλοσοφία τῆς ἱστορίας ὑποτίθησιν ὡσαύτως γενικὴν τινα ἰδέαν κατὰ τὴν θεωρίαν τῆς οὐσίας τῆς ἱστορίας. Ἐπειδὴ ἡ ἱστορία εἶναι ἔργον τοῦ συνειδότος τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἐπειδὴ ἡ ἀπόλυτος κατ' ἰδίαν γνώσις τῆς ἱστορίας εἶναι ἀδύνατος καὶ εἰς τὸν ἀνθρώπον καὶ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, διὰ τοῦτο ὁ φιλοσοφικὸς νοῦς κατὰ λόγον διακαθοριζόμενος καὶ ὑπὸ τοῦ λόγου ὑποκινούμενος, ὑποτίθησιν τὴν ἰδέαν ὡς ἀπόλυτον καὶ ἐνιαῖαν ἀρχὴν τοῦ ἱστορικοῦ γίνεσθαι. Οἰαδήποτε ἄλλη γενικοποίησις τῆς οὐσίας τῆς ἱστορίας, ἐκτὸς ἐκείνης, ἣτις ὑποτίθησιν τὴν καθαρὰν ἰδέαν τοῦ συνειδότος, εἶναι δογματικὴ καὶ ἀποκρούεται διαρρηδην ὑπὸ τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας. Πρὸς γενικοποίησιν δὲ τοῦ εἴδους αὐτοῦ ῥέπει κυρίως ἡ παγκόσμιος ἱστορία. Ἡ γενικοποίησις τῆς οὐσίας τῆς ἱστορίας ἢ γενομένη ὑπὸ τῶν εἰδικῶν ἐπιστημῶν καὶ δὴ τῆς παγκοσμίου ἱστορίας εἶναι αὐθαίρετος, διότι προέρχεται πάντοτε ἐκ τῆς γνώσεως ὠρισμένων γεγονότων, καὶ διότι βασίζεται κυρίως εἰς μίαν ἀρχήν, ἰσχύουσαν μόνον ἐν ἀναφορᾷ πρὸς ὠρισμένην τινὰ ἱστορικὴν ὕλην. Τῆς ἱστορικῆς ὕλης αἱ μορφαὶ καὶ κατὰ σύνολον λαμβανόμεναι, δὲν ἀρκοῦσι πρὸς θέσιν μιᾶς τινος γενικῆς ἰδέας, διεπούσης τὸν ρυθμὸν τοῦ ἱστορικοῦ γίνεσθαι καθ' ὅλου.

Ἡ παγκόσμιος ἱστορία περιοριζομένη εἰς γενικὰς τινὰς παρατηρήσεις ἀναφορικῶς πρὸς τὸν ῥοῦν τῆς ἱστορικῆς ζωῆς παραμένει ἐν τῷ ἐπιστημονικῷ ἐδάφει, ὑποθέτουσα ὅμως γενικὴν τινα ἰδέαν καὶ κρίνουσα τὴν οὐσίαν τῆς ἱστορίας κατ' αὐτήν, ἐξέρχεται ἀπὸ τὴν ἐπιστημονικὴν σφαιρὰν καὶ μεταπίπτει εἰς μεταφυσικοὺς ἰσχυρισμούς. Καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ μεγάλοι συγγραφεῖς τῆς ἱστορικῆς ζωῆς, ὅπως ὁ Ranke, ὁμιλοῦντες περὶ τῆς οὐσίας τῆς ἱστορίας καθ' ὅλου μεταπίπτουσιν εἰς μεθιστορικὰ δόγματα οὐδαμῶς συμβιβασόμενα πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ συνειδότος. Οὕτως εἶναι κατὰ Ranke τὰ ἱστορικὰ φαινόμενα, τοὔτέστι οἱ ἱστορικοὶ λαοί, νοήματα τοῦ θεοῦ.

Ἡ φιλοσοφία τῆς ἱστορίας ἔχουσα πάντοτε ὡς ἀφετηρίαν τὴν ἐννοιολογίαν στρέφεται διὰ τοῦ λόγου κατὰ τῶν δογματικῶν τούτων μεθιστορικῶν ἰσχυρισμῶν καὶ ἀναιροῦσα οἰανδήποτε αὐθαίρετον γενικοποίησιν τοῦ σκοποῦ τῆς ἱστορίας τίθησιν ὡς πρώτην καὶ ἐσχάτην ἀρχὴν τοῦ ἱστο-

ρικοῦ γίνεσθαι τὴν ἰδέαν τοῦ συνειδότος. Τὸ φιλοσοφικὸν συνειδὸς ἀναφερόμενον πρὸς τὸ ἱστορικὸν γίνεσθαι καὶ πρὸς τὴν γνῶσιν τοῦ εἶναι τοῦ γίνεσθαι τούτου, τὴν ὑπὸ τῶν κατ' ἰδίαν ἱστορικῶν ἐπιστημῶν διατυπουμένην, ὑποτίθησι πάντοτε τὴν καθαρὰν ἰδέαν, τοῦτέστι ἡ ἰδέα ὑποτιθεμένη ὑπὸ τοῦ φιλοσοφικοῦ συνειδότος ἀναλύεται διὰ τῆς θεωρίας τῶν κατ' ἰδίαν ἱστορικῶν ἐπιστημῶν εἰς τὴν μορφήν τοῦ ἱστορικοῦ γίνεσθαι. Ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ Ranke ὅτι οἱ ἱστορικοὶ λαοὶ εἶναι νοήματα τοῦ θεοῦ, εἶναι κατὰ τοῦτο δογματικὸς καθ' ὅτι ὑπερβαίνει τὰ νοητὰ ὅρια τοῦ συνειδότος.

Τὸ συνειδὸς, καὶ τὸ ἱστορικὸν καὶ τὸ φιλοσοφικόν, τοῦτέστι καὶ ὁ δημιουργὸς καὶ ὁ γνώστης τῆς ἱστορίας, ἐνούμενον διὰ τῆς ἀναφορᾶς πρὸς ἑαυτό, τίθησιν ἑαυτὸ ὡς τὴν μόνην ἀρχὴν τοῦ ἱστορικοῦ γίνεσθαι. Οὕτω καὶ ἐν τῇ φύσει, τοῦτέστι ἐν τῇ γνῶσει τῆς φύσεως, τὸ συνειδὸς τὸ ἐπιστημονικὸν καὶ τὸ συνειδὸς τὸ φιλοσοφικὸν ἀναφερόμενα πρὸς ἀλλήλα συναντῶνται, τοῦτέστι συναιροῦνται εἰς ἓν συνειδὸς γινῶσκον τὴν φύσιν. Ἄλλως τὸ πρᾶγμα διατυποῦντες λέγομεν αἱ κατηγορίαι τοῦ ἐπιστημονικοῦ συνειδότος εἶναι κατ' οὐσίαν αἱ αὐταί. Ἡ ἐπιστήμη τῆς φύσεως θεωρουμένη ὑπὸ τῆς φιλοσοφίας παρουσιάζει τὰς κατηγορίας τοῦ συνειδότος ὡς ἀρχὰς τῆς δυνατότητος αὐτῆς. Ἡ ἱστορία θεωρουμένη ὑπὸ τοῦ φιλοσοφικοῦ συνειδότος κατ' οὐσίαν παρίστησι τὰς κατηγορίας καὶ τὰς θέσεις αὐτοῦ τούτου τοῦ συνειδότος καθ' ὅλου.

Θέτοντες κατὰ ταῦτα τὸ συνειδὸς ὡς τὴν μόνην ἀρχὴν καὶ τῆς φύσεως καὶ τῆς ἱστορίας, τοῦτέστι καὶ τῆς κατανοήσεως τῆς μιᾶς καὶ τῆς δημιουργίας τῆς ἄλλης, ἀποκρούομεν διαρρηδὴν οἰανδήποτε μεθιστορικὴν ἢ μεταφυσικὴν πρόνοιαν ἀπὸ τὰ δύο ταῦτα κράτη τοῦ συνειδότος.

Τὸ συνειδὸς εἶναι ἡ ἀρχὴ παντός νοητοῦ ὄντος. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ φύσις καὶ ἡ ἱστορία εἶναι ὄντα νοητά, διὰ τοῦτο ἀποκλείομεν κατὰ τὴν κατανόησιν αὐτῶν οἰανδήποτε θεολογικὴν ἐπέμβασιν. Καὶ τοῦ Ranke ὁμοῦς ὁ ἰσχυρισμὸς, καίτοι δογματικὸς, σημαίνει κατὰ βάθος τοῦτο: ὅτι οἱ ἱστορικοὶ λαοὶ καὶ τὰ ἱστορικὰ φαινόμενα εἶναι νοήματα τοῦ συνειδότος. Ὁ κατ' ἐπιστήμην καὶ ὁ κατὰ φιλοσοφίαν λόγος ἀναφέρονται, ὡς εἰς τὴν ἐσχάτην αὐτῶν ἀρχὴν, πρὸς τὸ συνειδὸς. Ὁ δὲ καθ' ἱστορίαν λόγος, ὣν ἡ θέσις τοῦ συνειδότος τῆς ἀνθρωπότητος, ἀναφέρεται ὡσαύτως, κατὰ τὸν ἴδιον λογικὸν νόμον πρὸς τὸ συνειδὸς. Τὸ δὲ συνειδὸς ἀναφέρεται πρὸς ἑαυτό, τοῦτέστι τὸ συνειδὸς εἶναι ἀρχὴ ἀνυπόθετος. Τὰ ὄντα πρὸς ἃ ἀναφέρεται τὸ συνειδὸς εἶναι ἡ ἰδέα καὶ ἡ κατηγορία. Τὰ ὅρια τοῦ συνειδότος, τοῦτέστι οἱ ἔσχατοι λογικοὶ ὅροι τοῦ συνειδότος εἶναι αἱ θέσεις τῶν κατηγοριῶν. Πρὸς ἑαυτό δὲ ἀναφερόμενον τὸ συνειδὸς γινῶσκει τὰς κατηγορίας ὡς τὴν μόνην αὐτοῦ ποιότητα.

Ἡ φιλοσοφία τῆς ἱστορίας θέτουσα τὴν ἰδέαν καὶ τὸ συνειδὸς ὡς πρῶτας ἀρχὰς τοῦ ἱστορικοῦ γίνεσθαι οὐδαμῶς διαπνέεται ὑπὸ μεταφυσικῆς

σικῶν ἢ μεθιστορικῶν τινων πόθων. Ἡ ἐννοιολογία εἶναι πάντοτε τὸ στήριγμα τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας ὡς καὶ τῆς φιλοσοφίας τῆς φύσεως. Κατὰ τὴν ἐννοιολογίαν, τοῦτέστι τὴν πρώτην καὶ ἀπόλυτον ἐκείνην ἐπιστήμην τοῦ φιλοσοφικοῦ συνειδότος, αἱ ἀρχαί, αἵτινες διέπουσιν οἰονδήποτε νοητὴν οὐσίαν καὶ αἵτινες διήκουσι δι' οἰονδήποτε νοητοῦ γίνεσθαι, (ὡς εἶναι τὸ γίνεσθαι τῆς ἱστορίας), εἶναι ἀρχαί τοῦ συνειδότος. Τὸ συνειδὸς εἶναι κατὰ ταῦτα καὶ κατὰ τὴν ἱστορίαν, ὡς ὅλον καὶ ὡς νόημα θεωρουμένην, ἡ πρώτη καὶ ἡ κυρία αὐτῆς ἀρχή. Τοῦ συνειδότος αἱ κατηγορίαι εἶναι αἱ αἰτίαι τῶν μορφῶν τοῦ ἱστορικοῦ γίνεσθαι. Διὰ τῶν κατηγοριῶν τοῦ συνειδότος εἶναι νοηταὶ αἱ μορφαὶ τῆς ἱστορικῆς ζωῆς.

Ἡ ἐννοιολογία εἶναι ἡ κατὰ ταῦτα πρώτη καὶ κυρία φιλοσοφικὴ ἐπιστήμη. Τὸ φιλοσοφικὸν συνειδὸς ἀναφερόμενόν κατ' αὐτὴν πρὸς τὰς κυρίας αὐτοῦ κατηγορίας καὶ ἀρχὰς γινώσκει τὴν ἀπόλυτον αὐτῶν οὐσίαν, κρίνει περὶ τῆς ποιότητος αὐτῶν καὶ ἀναφέρει τὰς μορφὰς καὶ τῆς ἐπιστήμης τῆς φύσεως καὶ τῆς ἐπιστήμης τῆς ἱστορίας πρὸς τὰς κατηγορίας αὐτῶν. Διὰ τοῦτο εἶναι ἀδύνατον νὰ δεχθῆ τὸ ἐννοιολογικῶς διανοούμενον φιλοσοφικὸν συνειδὸς οἰονδήποτε δογματικὸν ἰσχυρισμὸν πρὸς τὴν φύσιν ἢ πρὸς τὴν ἱστορίαν ἀναφερόμενον. Ἡ φιλοσοφία τῆς ἱστορίας διεπομένη κατὰ ταῦτα ὑπὸ τῆς ἐννοιολογίας ἀποφεύγει οἰονδήποτε μεθιστορικὸν ἰσχυρισμὸν, διότι ἡ ἔξοδος ἀπὸ τῶν νοητῶν χωρῶν τῶν ἐννοιῶν τοῦ συνειδότος, θὰ ἦτο ἄκριτος μεταφυσική.

Στρεφομένη ὅμως ἡ φιλοσοφία τῆς ἱστορίας κατὰ τῶν τυχόν δογματικῶν, μεθιστορικῶν ἰσχυρισμῶν τῶν κατ' ἰδίαν ἱστορικῶν ἐπιστημῶν δὲν καταφέρεται καὶ κατὰ τῶν ἱστορικῶν ἐπιστημῶν ὡς τοιούτων. Τοῦναντίον ἡ πρώτη ἀντικειμενικὴ ἀρχή, ἀφ' ἧς ἀφορμᾶται ἡ φιλοσοφία τῆς ἱστορίας, δὲν εἶναι ἀμέσως ἡ οὐσία τῆς ἱστορίας ὡς τοιαύτης, ἀλλὰ ἡ γνῶσις τῆς ἱστορίας ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν ἐπιστημῶν. Τὴν γνῶσιν τῆς ἱστορικῆς ζωῆς, ὅπως διατυποῦται αὕτη ὑπὸ τῶν κατ' ἰδίαν ἱστορικῶν ἐπιστημῶν, προὑποθέτουσα ἡ φιλοσοφία καὶ ταύτης τὴν φύσιν καὶ τὴν ποιότητα ἀναλύουσα, προχωρεῖ πρὸς κατανόησιν τῆς οὐσίας τῆς ἱστορίας ὡς τοιαύτης. Τῆς ἱστορικῆς ζωῆς ἡ οὐσία, ὅπως διακαθορίζεται αὕτη ὑπὸ τῶν κατ' ἰδίαν ἱστορικῶν ἐπιστημῶν, δὲν εἶναι βεβαίως ἡ μόνη ἀρχή ἀφ' ἧς ἀφορμᾶται ἡ φιλοσοφία τῆς ἱστορίας. Συνάμα προὑποτίθησιν ἡ φιλοσοφία τῆς ἱστορίας τὴν *ιδέαν* τοῦ ἱστορικοῦ γίνεσθαι καὶ τὴν *ιδέαν* τοῦ συνειδότος.

Αἱ πολλαὶ ἀπόψεις, καθ' ἃς θεωροῦσι τὴν ἱστορικὴν ζωὴν αἱ κατ' ἰδίαν ἐπιστῆμαι, εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀποτελέσωσι μέθοδον τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας, διότι τὰ πολλὰ αἵτια, αἱ πολλαὶ μέθοδοι ἀναφέρονται καὶ εἰς πολλὰ φαινόμενα. Τὸ δὲ θέμα τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας δὲν εἶναι τὰ πολλὰ ἱστορικὰ φαινόμενα, ἀλλὰ τὸ φαινόμενον τῆς ἱστο-

ρίας ὡς τοιαύτης, ἢ μία μορφή τῆς ἱστορικῆς ζωῆς. Ἡ προσαρμογή δὲ τῶν κατηγοριῶν τοῦ διανοεῖσθαι τῶν κατ' ἰδίαν ἱστορικῶν ἐπιστημῶν πρὸς τὴν κατ' ἰδίαν ὕλην τῆς ἱστορικῆς ζωῆς, οὐχὶ μόνον ἀπιγορεύει εἰς τὸ διανοεῖσθαι καὶ εἰς τὰς κατηγορίας αὐτοῦ νὰ ἐπιστρέψωσι πρὸς ἑαυτά, ἀλλὰ προκαλεῖ πάντοτε ἀπειρον διάκρισιν τῆς μορφῆς τοῦ διανοεῖσθαι πρὸς τὴν ὕλην τοῦ διανοεῖσθαι. Μόνον ἢ καθαρὰ κατηγορία τοῦ συνειδότητος, ὅπως ἀναπτύσσεται καὶ γινώσκεται αὕτη ὑπὸ τοῦ φιλοσοφικοῦ συνειδότητος, συναντιᾶται, κατὰ τὴν ἀναφορὰν αὐτῆς πρὸς τὸ ἱστορικὸν γίνεσθαι, μετὰ τῆς ἀπολύτου ιδέας τῆς ἱστορίας. Τὸ μὲν προϋποτίθησι τὸ δέ. Καὶ ἡ καθαρὰ ἰδέα τῆς ἱστορίας καὶ ἡ ἀπόλυτος κατηγορία τοῦ συνειδότητος εἶναι ἀρχαὶ αἵτινες τίθενται συνάμα.

Κατὰ ταῦτα ὁ σκοπὸς τῆς ἱστορικῆς ζωῆς εἶναι ἀδύνατον νὰ προκύψῃ ἐκ τῆς παρατηρήσεως τῶν φαινομένων τοῦ ἱστορικοῦ γίνεσθαι καὶ ὅταν ἀκόμη ἢ παρατήρησις περιορίζεται εἰς τὰ γενικὰ φαινόμενα τῆς ἱστορικῆς ζωῆς, εἰς τοὺς ἱστορικοὺς λαοὺς, ὅπως ἐγένετο τοῦτο ὑπὸ τοῦ Spengler. Ἡ μορφολογία τοῦ Spengler εἶναι κατὰ τοῦτο ἀνίκανος νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ ἱστορικοῦ γίνεσθαι, διότι παρατηρεῖ καὶ καθορᾷ μόνον τὴν ποιότητα τῶν ἱστορικῶν φαινομένων, χωρὶς νὰ ἀναφέρῃ αὐτὰ κατ' οὐσίαν πρὸς ἄλληλα. Ἡ ἀναφορὰ τῶν ἱστορικῶν φαινομένων πρὸς ἄλληλα εἶναι κατὰ Spengler ἡ ἰδία ἀναφορὰ, ἣν ἀπαντῶμεν κατὰ τὴν σύγκρισιν τῶν βιολογικῶν ὀργανισμῶν, τοῦτέστι ἄνευ συλλεκτικῆς τι-
νος ἀρχῆς. Τῆς ἱστορικῆς ζωῆς ὅμως ὁ κύριος νόμος καὶ ἡ κυρία συνεκτικὴ ἀρχὴ εἶναι τὸ *συλλέγεσθαι*, τοῦτέστι ἡ ἱστορικὴ ζωὴ ὡς σύνολον συνέχεται πρὸς ἑαυτὴν ἀπολύτως. Ἡ ζωὴ ἑνὸς τῶν ἱστορικῶν φαινομένων δὲν εἶναι ἀυθυπόστατος, ἀλλὰ συνέχεται πρὸς τὴν ζωὴν ἑνὸς ἄλλου ἱστορικοῦ φαινομένου, καὶ δὴ κατ' οὐσίαν. Οὕτω πως εἶναι δυνατὴ ἡ ἀναγέννησις ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Ἡ συλλεκτικὴ ἀρχὴ ἀπαντᾷ ὅμως οὐχὶ μόνον ἐν τῇ ἱστορικῇ ζωῇ, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ φύσει.

Τῆς ζωῆς ὁ νόμος εἶναι τὸ συλλέγεσθαι. Οἱ ἀνώτεροι ὀργανισμοὶ συνέχουσιν ἐν ἑαυτοῖς τὰς μορφὰς τῆς ζωῆς κατ' ὅλου. Ἡ τελειότερα μορφή τῆς ζωῆς εἶναι ἀναίρεσις καὶ συναίρεσις τῶν ἀτελεστέρων μορφῶν τοῦ ζῆν. Τὴν θεμελιώδη ταύτην ἀρχὴν παρείδε ὁ Spengler. Συνεπῶς ἔμεινε καὶ ἡ μορφολογία τοῦ Spengler εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἱστορικοῦ γίνεσθαι. Ἡ ἀγνοία δὲ τῆς ἱστορικῆς ζωῆς καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν κατ' ἰδίαν ἱστορικῶν ἐπιστημῶν, δι' ἣν μέμφονται αἱ κατ' ἰδίαν ἱστορικαὶ ἐπιστῆμαι τὸ ἐπιχείρημα τοῦ Spengler, εἶναι ἡ μία μόνον ὄψις τοῦ λάθους τῆς μορφολογίας του. Τὸ συστηματικὸν σφάλμα εἶναι ἡ παραγνώ-
ρισις τοῦ θεμελιωδέστερου ἱστορικοῦ νόμου, τοῦ νόμου τοῦ συλλέγεσθαι. Ἱστορία εἶναι διαλέγεσθαι καὶ συλλέγεσθαι συνάμα. Ἡ παρατήρησις τῆς ἱστορίας κατὰ φαινόμενον μόνον εἶναι ἡ αἰτία τῆς παραγνώρισεως τοῦ συλλεκτικοῦ αὐτῆς νόμου. Κατ' οὐσίαν θεωρουμένη ἡ ἱστορικὴ ζωὴ πα-

ρουσιάζεται συνεχομένη ὑπὸ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἰδέας, τῆς ἰδέας τοῦ συνειδότος. Ἡ ἱστορία εἶναι ἡ ἀναφορὰ τοῦ συνειδότος πρὸς ἑαυτό.

Τὰ ἱστορικὰ φαινόμενα ἀποτελοῦσι διὰ τὴν φιλοσοφίαν τῆς ἱστορίας ἀφορμὰς μόνον πρὸς βαθυτέραν τινα γνῶσιν. Ὅπως τὰ φαινόμενα τῆς φύσεως, οὕτω καὶ τὰ φαινόμενα τῆς ἱστορίας θεωροῦνται ὑπὸ τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας ὡς παρακλητικὰ τῆς διανοίας, τοῦτέστι ὡς ὑποκινητικὰ αἷτια πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς καθαρᾶς ἰδέας τῆς διακαθοριζούσης τὴν οὐσίαν αὐτῶν. Τὸ συνειδὸς ἀναφερόμενον πρὸς τὰ ἱστορικὰ φαινόμενα, πρὸς τὰ ἔργα καὶ τὰς μορφὰς τῶν ἱστορικῶν λαῶν, προσκαλεῖται, οὕτως εἰπεῖν, ὑπ' αὐτῶν πρὸς σύλληψιν τῆς ἰδέας τῆς διεπούσης τὴν ποιότητα αὐτῶν. Τὰ φαινόμενα τῆς ἱστορίας, ὅπωςδῆποτε καὶ ὅσονδῆποτε καὶ ἂν εἶναι διαμεμορφωμένα, οὐδέποτε εἶναι δυνατόν νὰ ἀποτελέσωσι ἀρχὴν πρὸς γενικὴν θεωρίαν τῆς ἱστορίας. Τὰ φαινόμενα παραμένουσι πάντοτε ἀφορμαὶ τῆς ἀναφορᾶς τοῦ φιλοσοφικοῦ συνειδότος πρὸς τὴν ἱστορίαν.

Τὸ γενικὸν τῆς ἱστορίας νόημα προκύπτει ἐκ τῆς ἀναφορᾶς τοῦ φιλοσοφικοῦ συνειδότος πρὸς τὴν ἱστορίαν. Ἡ κοινωνία τοῦ καθαροῦ λόγου πρὸς τὸν ἐφηρμοσμένον, τὸν πρὸς τὰ φαινόμενα συνυφασμένον ἱστορικὸν λόγον, γεννᾷ τὴν οὐσίαν τῆς ἱστορικῆς ζωῆς, τοῦτέστι γίνεται αἷτια πρὸς σύλληψιν τῆς ἰδέας τῆς διεπούσης τὸ ἱστορικὸν γίνεσθαι. Ἡ φιλοσοφία τῆς ἱστορίας οὐχὶ μόνον ἀποφεύγει οἰανδῆποτε μονομερῆ παρατήρησιν τοῦ ἱστορικοῦ γίνεσθαι, προκύπτουσιν ἀπὸ μίαν οἰανδῆποτε κατ' ἴδιαν ἱστορικὴν ἐπιστήμην, ἀλλ' ἀντιτάσσεται καὶ πρὸς οἰανδῆποτέ ὑποκειμενικὴν θεωρίαν τοῦ ἱστορικοῦ γίνεσθαι, καθ' ἣν ἡ παρατήρησις τῆς ἱστορικῆς ζωῆς ἀφορμᾶται ἐκ τινος αὐθαιρέτως ὑποτιθεμένης, καθαρῶς ὑποκειμενικῆς ἀρχῆς, ὅπως ἀπαντᾷ τοῦτο πολλάκις ἐν τῇ κοινωνιολογίᾳ, ὅπου αἱ ἀρχαὶ τοῦ ἐπιστημονικῶς ἐργάζεσθαι εἶναι εἰσέτι ἀκαθόρισται.

Ὁ καθαρὸς νοῦς ἀπομένει κατὰ ταῦτα ὡς ὁ μόνος θεωρητῆς τῆς οὐσίας τῆς ἱστορίας. Ἡ φιλοσοφία τῆς ἱστορίας διεπομένη ὑπὸ τοῦ καθαροῦ νοῦ δὲν εἶναι ἀφηρημένη τις ἐπιστήμη, τοῦτέστι ἀπολύτως ἀσχετος πρὸς τὸ γίνεσθαι τῆς ἱστορικῆς ζωῆς. Τοῦναντίον ἡ ἀληθῆς ἀρχὴ τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας, τοῦτέστι ὁ καθαρὸς νοῦς, εἶναι ἡ μόνη ὑγιὴς ἕπόθεσις πρὸς κατανόησιν καὶ τῶν κατὰ μέρος τμημάτων τῆς ἱστορικῆς ζωῆς, ἐφ' ὅσον ἡ κατανόησις αὕτη ἀναφέρεται εἰς τὴν καθαρὰν οὐσίαν καὶ οὐχὶ εἰς τὴν ἐνέργειαν μόνον τῆς ἱστορικῆς ζωῆς. Ἡ ὑπόθεσις τοῦ καθαροῦ νοῦ καὶ τῆς καθαρᾶς ἰδέας εἶναι ἡ μόνη μέθοδος πρὸς κατανόησιν τῆς ἱστορικῆς ζωῆς, διότι εἶναι ὑπόθεσις κατὰ συνειδὸς καὶ οὐχὶ ὑπὲρ τὸ συνειδὸς ἢ κατὰ πρᾶγμα, ὅπως εἶναι ἡ ὑπόθεσις τοῦ Ματκ.

Ἡ θεωρία τῆς ἱστορίας κατὰ Ματκ εἶναι κατὰ τοῦτο μεθιστορικὸς δογματισμός, καθ' ὅτι ἡ ἀρχὴ ἦν ὑποτίθησι πρὸς ἐρμηνείαν τοῦ ἱστορι-

κοῦ γίνεσθαι, ἢ αὐτοκινουμένη ὕλη, εἶναι ὄν τι ἐπέκεινα τοῦ συνειδό-
τος κείμενον. Τὸ συνειδὸς ἀναφέρεται κατὰ Μαρκ ἐκ τῶν ὑστέρων πρὸς
τὸν ῥοῦν καὶ τὴν διαμόρφωσιν τῆς ὕλης ἣτις κινεῖται καὶ διέπεται ἐν τῇ
ἱστορίᾳ κατὰ νόμους αὐτοφυεῖς. Ἡ ἱστορία ὅμως, οὔσα νόημα καὶ οὐχὶ
πραῖγμα, εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐρμηνευθῇ διὰ μιᾶς ἀρχῆς ἀπολύτως ἀνοήτου
καὶ ἀσυνειδήτου. Καὶ τὸ ἀδύνατον τοῦτο οὔτε ὁ Μαρκ ἀρνεῖται διότι
καὶ αὐτὸς τίθησι καὶ προϋποτίθησι σκοπὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Ὁ δὲ σκοπὸς
εἶναι νοητὸν τι καὶ οὐχὶ πραγματικόν, ὅπως ἡ ὠμὴ ὕλη, ἣτις ἀφ' ἑαυτῆς
οὐδέποτε δύναται νὰ διαμορφωθῇ. Τὸ τὴν ὕλην διαμορφοῦν καὶ ὑποτάσ-
σον εἶναι πάντοτε ἡ μορφή καὶ δὴ ἡ συνειδητὴ μορφή, ἡ προκύπτουσα
ἐκ τῆς ἰδέας καὶ τοῦ συνειδότος. Ἡ ἑτερότης τοῦ συνειδότος, δι' ἧς
καθίσταται δυνατὴ ἡ θεωρία τῆς αὐτοκινουμένης ὕλης, πρέπει νὰ εἶναι
αὐθυπόστατος ἀρχὴ διὰ νὰ ἔχη ἡ θεωρία τοῦ Μαρκ κῆρος ἀπόλυτον.
Ἡ ταυτότης δὲ ὕλης καὶ συνειδότος, ἐξ ἧς ἀφορμᾶται καὶ εἰς ἣν κατα-
λήγει ἡ θεωρία τῆς ἱστορίας τοῦ Μαρκ, εἶναι μεθιστορική τις προϋπό-
θεσις, οὐδαμῶς συμβιβαζομένη πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς ἐννοιολογίας καὶ πρὸς
τὸν θεμελιώδη νόμον τοῦ συνειδότος, καθ' ὃν ἡ ἑτερότης καὶ δὴ ἡ κατ'
οὐσίαν ἑτερότης εἶναι ἡ αἰτία τοῦ συνειδέσθαι καὶ τοῦ γινώσκειν. Ἡ
θεωρία τῆς ἱστορίας τοῦ Μαρκ εἶναι ἀδύνατος ὅπως καὶ ἡ θεωρία τῆς
φύσεως κατὰ τὸν Hume. Ἡ ἀρχὴ τοῦ διανοεῖσθαι εἶναι καὶ παρὰ Μαρκ
ἡ ἰδία. Ἀμφότεροι ἀφορμῶνται ἀπὸ τὴν αἴσθησιν. Τοῦτέστι προϋποθέ-
τουσιν τὴν αἴσθησιν ὡς τὴν πρώτην καὶ κυρίαν ἀρχὴν τῆς γνώσεως.
Καθ' ἡμᾶς ὅμως εἶναι ἡ αἴσθησις πρόβλημα καὶ οὐχὶ ἀρχή. Ἀρχὴ εἶναι
πάντοτε ὁ λόγος καὶ ὁ νοῦς.